

Mælkeproducenternes fremtidsplaner

- Resultater fra en spørgeskemaundersøgelse

November 2016

Forfatter: Jannik Toft Andersen

Forsidefoto: Arkivfoto (Landbrugsmedierne)

Review: Susanne Clausen, Morten Lindgaard Jensen

og Ole Aaes

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

Miljø- og Fødevareministeriet
NaturErhvervstyrelsen

Den Europæiske Landbrugsfond
for udvikling af Landdistrikterne

LDP 2020

Se EU-Kommissionen, Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne

STØTTET AF

promilleafgiftsfonden
for landbrug

Indhold

1	Sammendrag og konklusion	3
2	Indledning	3
2.1	Formål	3
2.2	Metode og udvælgelseskriterier	4
3	Præsentation af data	4
3.1	Antal besvarelser og svarprocent	4
3.2	Kendetegn for respondenterne	5
3.3	Besvarelsernes repræsentativitet	5
4	Ejendommenes nu-situation	8
4.1	Tilstedeværelse af miljøgodkendelse	8
4.2	Udnyttelse af nuværende miljøgodkendelse	9
4.3	Miljøteknologier	11
5	Landmændenes fremtidsplaner	12
5.1	Karakteristik af de fire grupper	13
5.2	Motiverne til at fastholde, reducere eller stoppe?	17
5.3	Delkonklusion	19
6	Fokus på ejendommene, der vil udvide	20
6.1	Ønske om flere køer	20
6.2	Hvorfor udvide?	20
6.3	Udnyttelse af miljøgodkendelse	21
6.4	Nemt eller svært med ny miljøgodkendelse?	22
6.5	Plads til udvidelsen	23
6.6	Ekstraforanstaltninger i forbindelse med udvidelse	24
6.7	Største begrænsning	28
6.8	Delkonklusion	29
7	Åbne kommentarer	30
8	Perspektivering	31
9	Litteratur- og dataliste	32
	Bilag	32

1 Sammendrag og konklusion

I efteråret 2015 blev der foretaget en spørgeundersøgelse blandt mælkeproducenter omkring deres fremtidsplaner de næste 10 år. 412 mælkeproducenter besvarede spørgeskemaet. Statistiske test fastslog, at respondenterne i undersøgelsen kan betegnes som repræsentative for samtlige af landets mælkeproducenter. Det vil dermed være overvejende sandsynligt, at resultaterne i undersøgelsen også kan bruges til at sige noget omkring fremtidsplanerne for alle de danske mælkeproducenterne.

Resultaterne viser, at knap halvdelen af respondenterne ønsker at fastholde den nuværende besætningsstørrelse. Knap en tredjedel ønsker at udvide besætningen, en sjettedel ønsker helt at stoppe som mælkeproducent. Derudover er der en lille andel af bedrifterne, der ønsker at reducere besætningen.

Der er en klar overvægt af yngre landmænd med de større besætninger, der ønsker at udvide. Ligeledes er der en overvægt af ældre landmænd med mindre besætninger, som producerer i bindestald, der ønsker at stoppe.

Det overvejende motiv hos dem, der vil fastholde, er, at de er tilfredse med den nuværende driftsstørrelse. Miljømæssige forhold er et vigtigt motiv for at fastholde den nuværende produktion for landmændene, der sandsynligvis er låst i forhold til naturområder. Landmændene, der ønsker at stoppe, har typisk angivet alder eller personlige forhold som den væsentligste årsag. Dog er der også en del, der har angivet, at forbuddet mod bindestald i 2022 har betydning for deres ønske om at stoppe. Motivet for at reducere besætningen er primært motiveret ved et ønske om mere harmoni på bedriften. Eksempelvis bedre harmoni mellem arbejds- og familieliv eller, at antallet af køer skal passe til jordtillægget.

Der er stor spredning i, hvor mange ekstra køer landmændene ønsker at udvide med. Godt halvdelen af bedrifterne vil udvide med mellem 26 og 150 køer. Knap en fjerdedel ønsker at udvide med mellem 151 og 300 køer. 14 pct. ønsker at udvide med over 300 køer. Mens resten blot ønsker op til 25 køer mere.

Ejendommene, der ønsker at udvide med op til 100 årskøer, adskiller sig fra de øvrige ved, at de forventer at udvide med et lavere antal opdræt med årskøer end de øvrige. Derudover vil godt halvdelen af disse bedrifter kunne klare udvidelsen inden for det eksisterende anlæg eller ved mindre ombygninger. Mens ejendommene, der ønsker at udvide med over 100 køer, typisk enten vil bygge nyt staldanlæg eller forlænge det eksisterende.

Mange af landmændene, der ønsker at udvide, ser adgang til finansiering som den væsentligste begrænsning til at udvidelsesplanerne ikke realiseres. Ved ejendomme, der ligger problematisk i forhold til naturområder, ses miljømæssige begrænsninger som den væsentligste begrænsning for deres planer.

2 Indledning

2.1 Formål

Efter næsten 30 år med mælkekvoter kunne de danske mælkeproducenterne 1. april 2015 vinke farvel til kvoterne og dermed også en vigtig produktionsbegrænsning.

Men hvilke planer har de danske mælkeproducenter for fremtiden nu, hvor de ikke skal bekymre sig om kvoterne? Og hvad ser de som de væsentligste begrænsninger for at udvikle deres bedrift, som landmændene selv finder bedst?

Disse to centrale spørgsmål har SEGES Kvæg sat sig for at undersøge nærmere ved hjælp af en spørgeundersøgelse blandt de danske mælkeproducenter, hvor de skulle forholde sig til fremtidsplanerne for deres bedrift.

Denne rapport præsenterer resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen.

2.2 Metode og udvælgelseskriterier

Med henblik på at undersøge malkekvægejendommenes planer for fremtiden blev der udarbejdet et spørgeskema i SurveyXact. Spørgeskemaet kan ses i bilag 1.

Der blev gjort en særlig indsats i forhold til at få besvarelser fra ejendomme, som vurderedes at kunne være begrænset i at udvide i forhold til kategori 1 og/eller kategori 2 natur. Ejerne af disse blev kontaktet telefonisk før udsendelse af spørgeskemaet.

Spørgeskemaet blev sendt pr. mail til 1.236 ejere af ejendomme med mælkeleverance i marts 2015. Mailadresserne var blevet stillet til rådighed af RYK -Ydelseskontrol. Spørgeskemaet blev udsendt ultimo oktober 2015. Besvarelserne af spørgeskemaet forelå i november 2015.

Alle ejendommene leverede mælk i marts 2015. Enkelte ejendomme havde udover malkekvæg også andre husdyr på ejendommen.

Besvarelserne af spørgeskemaet blev efterfølgende koblet med en række baggrundsinformationer omkring de pågældende ejendomme, som beskriver disse nærmere. Centrale baggrundsvariable er: Antal årsdyr, antal dyreenheder, samlet mælkeleverance og ejendommens beliggenhed i forhold til kategori 1, 2 og 3¹ naturarealer samt ejendommens beregnede N-belastning i forhold til det nærmest liggende naturareal. Disse er baseret på oplysninger fra Landbrugsindberetningen (GHI); Centrale HusdyrbrugsRegister (CHR), samt RYK-Ydelseskontrol.

Besvarelsernes repræsentativitet i forhold til den samlede population er vurderet på baggrund af oplysninger fra Danmarks Statistik, SEGES' økonomidatabase og Ydelseskontrollen.

3 Præsentation af data

3.1 Antal besvarelser og svarprocent

Spørgeskemaet blev sendt til i alt 1.236 ejere af en mælkeleverende ejendom. Af disse returnerede 416 et besvaret spørgeskema. 4 besvarelser måtte sorteres fra, da det ikke blev besvaret af en af ejendommens ejere. Med 412 brugbare besvarelser svarer det til en tredjedel brugbare svar ud af, hvad der var muligt.

¹ **Kategori 1 natur:** Natura 2000 naturtyper, heder og overdrev indenfor de internationale beskyttelsesområder (beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3)

Kategori 2 natur: Ammoniakfølsomme naturtyper, som ligger uden for internationale beskyttelsesområder højmoser, lobeliesøer, heder der er større end 10 ha, og som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, og overdrev, der er større end 2,5 ha, og som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3

Kategori 3 natur: Ammoniakfølsomme naturområder, som ikke er kategori 1 natur eller kategori 2 natur, og som er: Hede, mose eller overdrev omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, eller som er ammoniakfølsom skov.

Sammenlignet med svarprocenten i tilsvarende spørgeundersøgelser vurderes svarprocenten at være tilfredsstillende.

De brugbare besparelser udgør 12,3 pct. af samtlige 3.359 danske mælkeleverende ejendomme, der var i 2015 (Danmarks statistik).

3.2 Kendetegn for respondenterne

De 412 mælkeproducenter, der besvarede undersøgelsen, har følgende kendetegn:

- Ejendommene i undersøgelsen har fra 20 til over 1.000 køer. Det gennemsnitlige ko-antal ligger på 180 køer
- I gennemsnit er ejerne af ejendommene 51 år i 2015. 41 pct. af respondenterne er mellem 45-54 år, 37 pct. er over 55 år, mens 4 pct. af ejerne er under 34 år
- 80 pct. af ejendommene har køerne i sengestald. 14 pct. anvender bindestald, mens resten har dybstrøelse
- 86 pct. af ejendommene er i Jylland, 6 pct. på Fyn og 8 pct. på øerne øst for Storebælt
- 92 pct. af ejendommene har mulighed for at udvide i større eller mindre grad, 3 pct. er låst på grund af, de ligger for tæt op af et kategori 1 miljøområde, 4 pct. er låst med hensyn til, at kategori 2. 2 ejendomme ligger for tæt på både et kategori 1 og 2 område.
- Omkring en fjerdedel af respondenterne driver landbrug i disse fem kommuner: Ringkøbing-Skjern, Varde, Vejen, Herning og Aabenraa
- 88 pct. af ejendommene har kun mælkeproduktion, mens 17 af ejendommene også selv opfeder tyrekalve. 8 af ejendommene har også slagtesvin. 18 af ejendommene, der svarede ja til, at de var godkendt til andre husdyr, har ikke angivet hvilke husdyr. For de resterende ejendomme er det en blandet skare af andre husdyr og typisk i mindre omfang som eksempelvis 2 heste eller en mindre fåreflok.

3.3 Besvarelsernes repræsentativitet

For at sikre, at besvarelsene i denne undersøgelse også kan bruges til at sige noget generelt omkring samtlige af landets mælkeproducenters fremtidsplaner, er det vigtigt, at de, der har svaret på undersøgelsen, også er repræsentative for alle landets mælkeproducenter.

For at teste dette sammenlignes følgende overordnede variable som antal køer, driftsform, brugers alder, staldsystem, geografi og hvorvidt bedriften ligger problematisk i forhold til naturområderne. Test for repræsentativitet for de enkelte variable er gjort ved hjælp af en Chi²- test.

3.3.1 Antal køer

Tabel 1: Fordelingen af mælkekvægsbesætninger på størrelsesgrupper for henholdsvis hele landet og stikprøven (respondenterne i undersøgelsen)

Antal køer	1-100	101-200	201-300	301-400	401-500	> 500
Hele landet	30 %	44 %	17 %	6 %	2 %	2 %
Respondenterne	26 %	43 %	17 %	7 %	3 %	3 %

Testværdi: 9,86 (p=0,14), acceptområde P>0,05

I 2015 havde de danske mælkeproducenter i gennemsnit 166 køer og dermed i gennemsnit 14 køer færre end deltagerne i undersøgelsen. Som det fremgår af tabel 1, er der i stikprøven en underrepræsentation af ejendomme med under 100 årskøer i forhold til hele landet. Tilsvarende er der en overrepræsentation i

størrelsesgrupperne med over 300 årskøer. På trods af, at der blandt respondenterne er en størrelsesmæssig bias med overrepræsentation af større ejendomme end, hvad der ses på landsplan, så viser den statistiske test, at bias ikke er større end, at man vil acceptere, at stikprøven er repræsentativ med hensyn til antal af køer pr. ejendom. Mellem 101-300 årskøer ligger stikprøven meget tæt på fordelingen for mælkeproducenter i Danmark.

3.3.2 Driftsform

10 pct. af alle danske mælkeproducenter er økologiske, mens 11 pct. af respondenterne i undersøgelsen er økologiske. Da andelen af økologer for hele landet og respondenterne i undersøgelsen ligger så tæt på hinanden, vil man også acceptere, at respondenterne er repræsentative med hensyn til driftsform.

3.3.3 Brugers alder

Tabel 2: Fordelingen af mælkekvægsbesætninger på alder for henholdsvis hele landet og stikprøven. Kun enkeltmandsejede ejendomme er medtaget i denne tabel. Brugers alder er beregnet ud fra deres alder ultimo 2015

Alder	under 34 år	35-44 år	45-54 år	55-64 år	65 år+
Hele landet	4 %	20 %	43 %	28 %	4 %
Respondenterne	4 %	18 %	41 %	32 %	5 %

Testværdi: 3,28 (P=0,66) acceptområde P>0,05

Den danske mælkeproducent er i gennemsnit omkring 50 år. Respondenterne er gennemsnit 51 år. Som det fremgår af Tabel 2, minder respondenternes fordeling på de enkelte aldersgrupper også om fordelingen for hele landet, og også her vil det være rimeligt at acceptere, at respondenterne er repræsentative. Hvilket den forholdsvis høje p-værdi også vidner om.

Tabel 3: Fordelingen af mælkekvægsbesætninger med hensyn til staldsystem henholdsvis hele landet og stikprøven

	Bindestald	Dybstrøelse	Sengestald
Hele landet	20 %	5 %	75 %
Respondenterne	14 %	6 %	80 %

Testværdi = 9,29 (p=0,026) acceptområde P>0,05

Blandt respondenterne er der en overrepræsentation af ejendomme med sengebåse og tilsvarende en underrepræsentation af ejendomme med bindestalde. Overrepræsentationen med hensyn til sengestaldsejendomme må forventes at hænge sammen med, at der også er en mindre bias med større andel større ejendomme i forhold til hele landet blandt respondenterne. Da der kun indgår få frihedsgrader, er testens styrke ikke stor, og testværdi og p-værdien skal dermed tolkes med et gran salt.

Selvom p-værdien ligger under acceptområdet på 0,05, så viser tabel 3, at for hele landet og stikprøven, så har klart den overvejende del af ejendommene sengebåse.

3.3.4 Geografi

Tabel 4: Fordelingen af mælkekvægsbesætninger med hensyn til landsdele², henholdsvis hele landet og stikprøven

Landsdele	Nordjylland	Syddjylland	Sønderjylland	Vestjylland	Østjylland	Fyn	Østlige øer
Hele landet	19 %	19 %	14 %	22 %	14 %	6 %	6 %
Respondenterne	18 %	17 %	10 %	26 %	15 %	6 %	8 %

Testværdi = 8,08 (p=0,33) acceptområde P>0,05

Med hensyn til fordelingen på landsdelen vil man også kunne acceptere, at respondenternes geografiske spredning er repræsentativ for den geografiske spredning for alle de danske mælkeproducenter.

På kommuneniveau er ejendomme fra Mariager Fjord og Lemvig kommuner klart overrepræsenteret. Mens Tønder, Esbjerg og Hjørring kommuner er underrepræsenteret.

Muligvis begrænset af nærtliggende kategori 1 og/eller 2 natur

Tabel 5: Fordelingen af mælkekvægsbesætninger med hensyn til placering i forhold til naturområder, henholdsvis hele landet og stikprøven

Landsdele	Ikke låst	1	2	Både og
Hele landet	96 %	2 %	3 %	0,3 %
Respondenterne	92 %	3 %	4 %	0,5 %

Testværdi = 16,1 (p=0,0003) acceptområde P>0,05

Der er en overrepræsentation af ejendomme, der muligvis er begrænset i at udvide som følge af deres beliggenhed i forhold til kategori 1 og/eller 2 natur. Dette er forventet, idet vi gjorde en ekstra indsats i forhold til at få svar fra ejerne af disse ejendomme.

Opsummering

Alt i alt kan det konkluderes, at respondenterne i undersøgelsen i høj grad er repræsentative for alle mælkeproducenter, og man kan med rimelighed forvente, at besvarelsene vil fordele sig som i indeværende undersøgelse. Dog skal man være opmærksom på, at der kan forekomme bias i forbindelse, at der er en større andel, der ligger problematisk med hensyn til naturområder - ligeledes også bias ved en større andel af store ejendomme og ejendomme med sengestalde.

Det vurderes dog, at den nævnte bias i det store billede er af mindre betydning, og konklusionerne i denne undersøgelse vil også i høj grad kunne forventes at gælde for alle landets mælkeproducenter.

² Inddeling i landsdele følger Danmarks Statistiks landsdelsinddeling, følgende kommuner indgår i disse landsdele, hhv. **Nordjylland:** Jammerbugt, Frederikshavn, Brønderslev, Læsø, Hjørring, Aalborg, Vesthimmerlands, Mariagerfjord **Vestjylland:** Thisted, Morsø, Skive, Struer, Holstebro, Ringkøbing-Skjern, Herning, Ikast-Brande **Østjylland:** Randers, Favrskov, Norddjurs, Syddjurs, Viborg, Silkeborg, Aarhus, Odder, Skanderborg, Hedensted, Horsens, Samsø, **Syddjylland:** Billund, Vejle, Fredericia, Kolding, Vejen, Varde, Esbjerg, Fanø **Sønderjylland:** Haderslev, Tønder, Aabenraa, Sønderborg **Fyn:** Fyn og øerne syd for Fyn, **Østlige øer:** Alle kommuner øst for Storebælt

4 Ejendommenes nu-situation

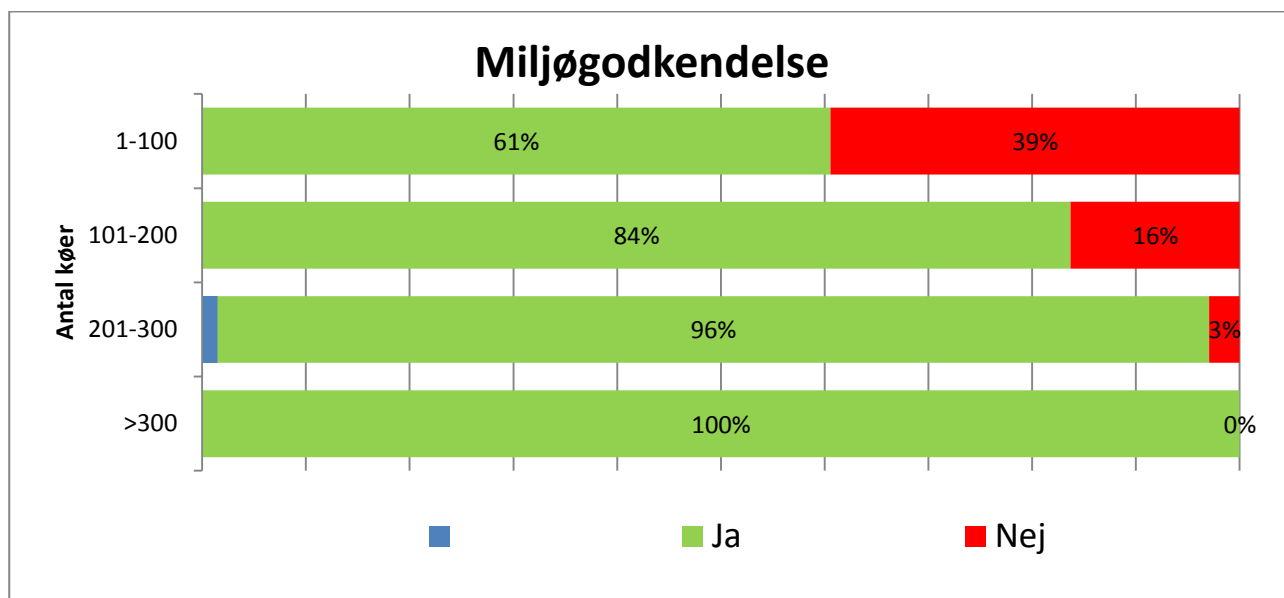
Dette afsnit går i dybden med ejendommenes nu-situation med hensyn til ejendommenes miljøgodkendelse og de mest gængses miljøteknologier på ejendommene. Dette afsnit giver en indikation af hvor stor andel af ejendommene, der ville kunne udvide uden at skulle søge om miljøgodkendelse.

4.1 Tilstedeværelse af miljøgodkendelse

I undersøgelsen blev der spurgt ind til følgende:

Har ejendommen en miljøgodkendelse (miljøgodkendelse omfatter ikke anmeldelse, tillæg og screening)?

341 ejendomme, eller 82 % af ejendommene i undersøgelsen, har en miljøgodkendelse. En enkelt respondent har ikke angivet (repræsenteret ved den blå kasse), hvorvidt ejendommen har en miljøgodkendelse eller ej. De resterende ejendomme har ikke en miljøgodkendelse. Figur 1 viser, at der er klare størrelsesmæssige forskelle på, hvorvidt der er en miljøgodkendelse på ejendommen.

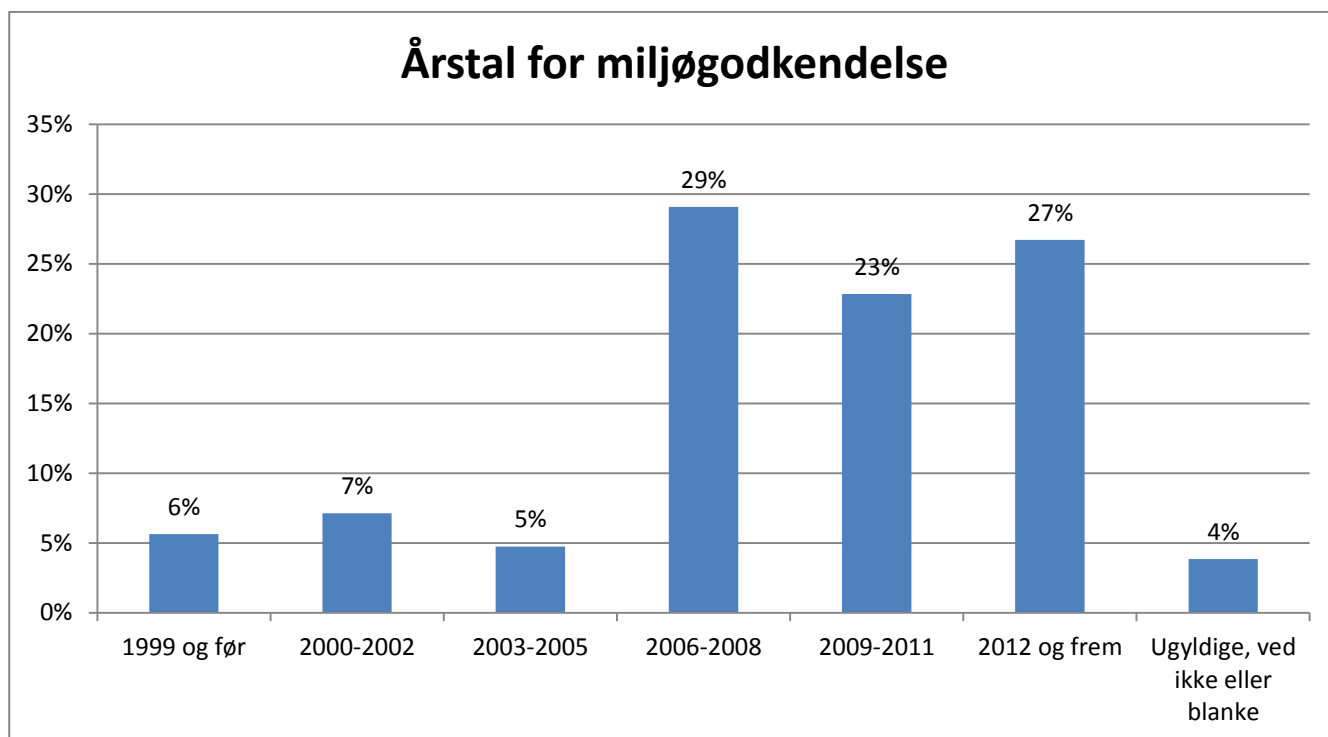

Figur 1: Andel af ejendomme med miljøgodkendelse fordelt på bedriftsstørrelse

Mens omkring 40 pct. af alle ejendomme med under 100 køber ikke har en miljøgodkendelse, er det en forsvindende lille del af ejendommene med over 200 køber, der ikke har miljøgodkendelse.

Hvis man kigger på ejendommene, der kan være stærkt begrænset i at udvide på grund af deres placering tæt på kategori 1 og/eller kategori 2 naturarealer, så har næsten en fjerdedel af disse ejendomme ikke nogen miljøgodkendelse. Det hænger sammen med, at ejendommene er mindre.

Figur 2 viser det år, hvor ejendommene fik deres miljøgodkendelse.

Figur 2: Fordeling af ejendommene efter det år, hvor de fik den seneste miljøgodkendelse

79 pct. af ejendommene fik deres miljøgodkendelse fra 2006-2015. Der var flest ejendomme, der fik miljøgodkendelse fra 2006-2008. I årene lige efter finanskrisen var der en mindre opbremsning.

Ejendommene, der har angivet, at de fik miljøgodkendelse før 1999, kan meget vel have forvekslet miljøgodkendelse med en anden ordning. Jævnfør bekendtgørelse om godkendelse af listevirksomhed af 25. oktober 1999 skulle alle virksomheder, der er listet i bekendtgørelsen, miljøgodkendes. Med virkning fra 3. november 1999 skulle alle husdyrbrug over 250 DE miljøgodkendes, og eksisterende husdyrbrug skulle senest 29. oktober 2007 være godkendt for at kunne fortsætte driften.

Den nuværende miljøgodkendelsesordning trådte først i kraft i 2007.

4.2 Udnyttelse af nuværende miljøgodkendelse

Ejendommene med miljøgodkendelse blev efterfølgende spurgt, om de udnytter den fuldt ud.

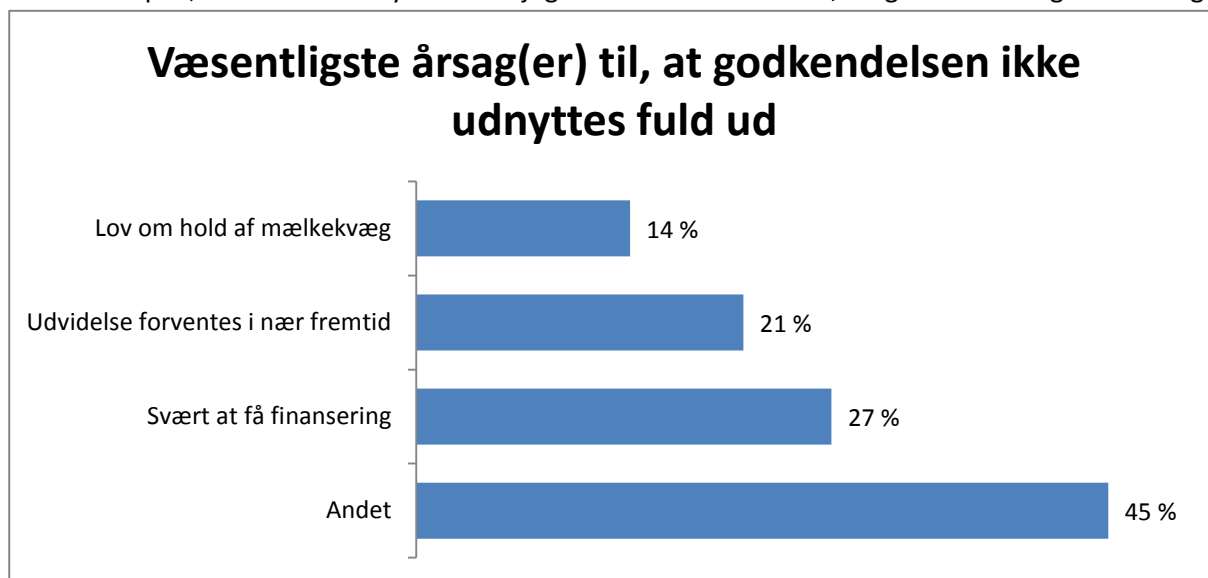
Tabel 6: Udnyttelse af miljøgodkendelse

Udnytter du/ miljøgodkendelsen fuldt ud? ³	
Ja	62 %
Nej	36 %
Ved ikke	1 %
Total	100 %

³ En enkelt respondent udlod at besvare dette spørgsmål og er derfor ikke medtaget i nogle af de ovenstående kategorier.

62 pct. af ejendommene udnytter miljøgodkendelsen fuldt ud og kan dermed ikke udvide husdyrholdet uden en ny miljøgodkendelse. En meget lille del af ejendommene kunne ikke svare på, om de udnyttede miljøgodkendelsen fuldt ud. Som begrundelse herfor nævnte flertallet, at de ikke kunne huske det på stående fod eller ikke var tilstrækkeligt inde i reglerne omkring miljøgodkendelse. En enkelt nævnte den meget lange proces med hensyn til miljøgodkendelse og en efterfølgende behandling i Natur- og Miljøklagenævnet var årsag til manglende udnyttelse af miljøgodkendelsen.

Af de 36 pct., som ikke udnyttede miljøgodkendelsen fuldt ud, angav disse følgende årsager til det:

Figur 3: Væsentligste årsager til, at miljøgodkendelsen ikke udnyttes fuldt ud. Respondenterne havde mulighed for at angive flere årsager. Derfor giver summen af procenttallene i de fire kategorier i figuren mere end 100 pct.

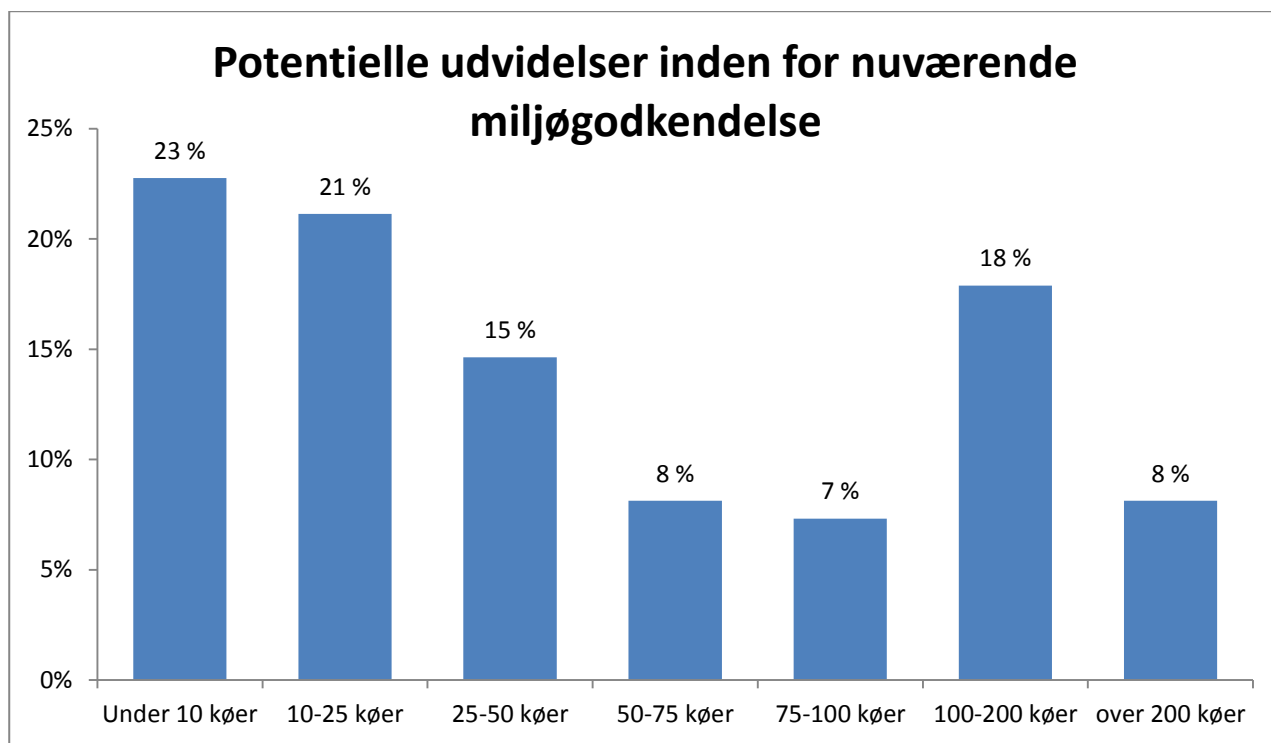
Respondenterne havde mulighed for at angive mere end en årsag til, at miljøgodkendelsen ikke bliver udnyttet fuldt ud. Derfor summer tallene ikke til 100 pct.

Den enkelstående årsag, som blev nævnt flest gange, var vanskeligheder med at skaffe finansiering. Dernæst fulgte forventning om udvidelse i nærfremtid og derefter Lov om hold af malkekvæg.

Forventninger om udvidelse i nær fremtid blev nævnt næst-hyppigst. Det angiver, at kvoten formentlig har været en væsentlig årsag til disse ejendommers manglende udnyttelse af miljøgodkendelsen. Andelen er formentlig større, da mange, som har angivet "Andet", har angivet, at de hidtil har været begrænset af mælkekvote. 5 pct. af dem, der ikke udnyttede miljøgodkendelsen, var i en eller anden form for indkøringsfase, hvor de enten havde udvidet eller installeret ny teknologi. Fælles for denne gruppe er, at de forventede snart at komme op på fuld udnyttelse.

Eksempler på andre årsager til, at miljøgodkendelsen ikke udnyttedes fuldt ud var, at det godkendte antal dyr ikke passede til enten deres staldkapacitet eller kapaciteten i deres malkerobotter, lave afregningspriser, ejeren var ved at afvikle besætningen eller, at den nuværende besætningsstørrelse ikke passede til jordtillægget er eksempler på andre nævnte årsager.

Ejendommene, der ikke udnytter miljøgodkendelsen, vil i gennemsnit kunne udvide med 71 køer inden for rammerne af deres nuværende godkendelse. Under forudsætning af, at respondenterne er repræsentative, er det skønsmæssigt muligt at øge antallet af køer med knap 70.000 inden for de på nuværende tidspunkt givne miljøgodkendelser.

Figur 4: Fordeling af ejendommens potentiale til at udvide antallet af køer inden for deres nuværende miljøgodkendelse. Udelukkende ejendomme, der ikke udnytter miljøgodkendelsen er medtaget.

Figur 4 viser, at der er stor forskel på, hvor mange køer de enkelte ejendomme kan udvide med inden for den nuværende miljøgodkendelse. 44 pct. har kun mulighed for at udvide besætningen med 1-25 årskøer. 30 pct. har mulighed for at få mellem 25-100 køer, og endelig 26 pct. har mulighed for at udvide med over 100 årskøer.

Med hensyn til ejendommene, der muligvis er begrænset i at udvide som følge af deres beliggenhed tæt på naturområder, udnytter 10 af disse ikke deres miljøgodkendelse fuldt ud. Disse vil i gennemsnit kun kunne udvide med 90 køer uden, at skulle søge ny miljøgodkendelse. Dette gennemsnit dækker dog over, at der er en af ejendommene, der har plads til at udvide med godt 400 køer. Mens 6 ud af de 10 af de låste ejendomme, der ikke fuldt udnyttede miljøgodkendelsen, kun har mulighed med at udvide med 1-25 årskøer.

4.3 Miljøteknologier

Ud over miljøgodkendelse blev der også spurgt til:

Hvilke teknologier er der etableret i ejendommens stald(e)? (evt. flere kryds)

Resultatet af dette spørgsmål er følgende:

Table 7: Miljøteknologier på ejendommene, da ejendommene kunne vælge mere end en teknologi, er summen af procenttallene over 100 pct.

	Antal ejendomme	Pct. af samlet
Skraber på spaltegulv	218	53 %
Nyere faste gulve med dræn	83	20 %
Fast overdækning gyllebeholder	56	14 %
Reduceret proteinniveau	44	11 %
Skraber under spaltegulv	33	8 %
Staldforsuring med svovlsyre	20	5 %

Skraber på spaltegulv er den mest fortrukne miljøteknologi, og den er implementeret på godt halvdelen af ejendommene, mens de øvrige teknologier er knap så gængse på ejendommene, idet under 20 pct. af ejendommene i undersøgelsen har en eller flere af de øvrige teknologier installeret.

Ud over ovenstående kategorier var der mulighed for at vælge "Andet". 26 af respondenterne svarede andet. Dette dækker over en bred vifte af teknologier og tiltag som eksempelvis efterafgrøder, biogas og spalter. Besvarelsen antyder, at nogle respondenter har misforstået spørgsmålet, idet disse teknologier ikke giver ammoniakreduktion. Disse er derfor ikke medtaget i ovenstående tabel.

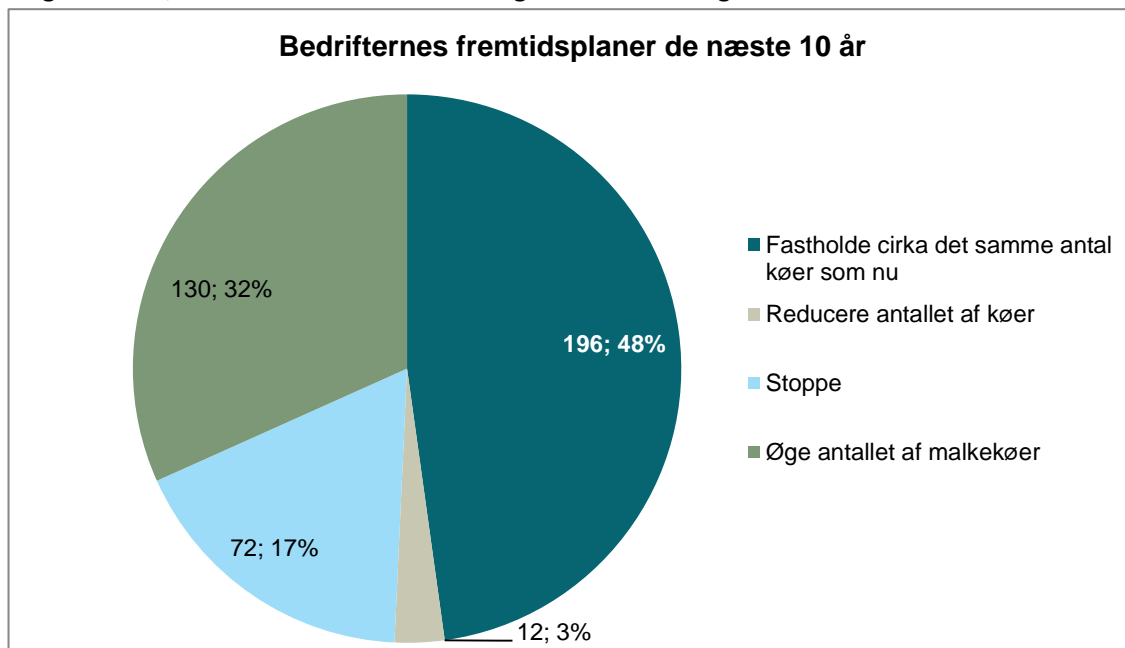
5 Landmændenes fremtidsplaner

Det centrale i spørgsmålet i denne undersøgelse handler om landmændenes planer for ejendommen de næste 10 år. Dette afsnit beskriver respondenternes fremtidsplaner for ejendommen. Der ses på, om ejendommens fremtidsplaner afhænger af de demografiske variable, der blev præsenteret i kapitel 3. Eksempelvis bedriftstørrelse, driftsform og brugernes alder. Sidst i dette kapitel ses nærmere på motiverne for respondenterne, der ønsker at fastholde det nuværende niveau henholdsvis reducere besætningen eller stoppe som mælkeproducent.

I undersøgelsen blev der spurgt ind til følgende:

Hvilke planer har du/I for ejendommen de næste 10 år?

Figur 5 viser, hvordan svarende i undersøgelsen fordeler sig:

Figur 5: Respondenternes fremtidsplaner de næste 10 år

Omkring halvdelen af ejendommene ønsker at fastholde det samme antal køer, mens knap en tredjedel af ejendommene har planer om at udvide besætningen. En sjettedel har planer om at stoppe, mens kun en lille del af ejendommene ønsker at reducere besætningen.

5.1 Karakteristik af de fire grupper

I dette afsnit kigges der på, om der er forskelle på, hvad ejendommene vil de næste 10 år på tværs af variabler som bedriftsstørrelse, alder, driftsform, staldsystem, geografi og om der er forskel på ejendommens fremtidsplaner, hvorvidt de er låst med hensyn til miljøområder eller ej.

5.1.1 Antal køer

Tabel 8 viser respondenternes fremtidsplaner, hvor de er fordelt efter besætningsstørrelse.

Tabel 8: respondenternes fremtidsplaner de næste 10 år fordelt efter besætningens størrelse

Antal årskøer	Fastholde	Reducere	Stoppe	Øge
0-100	44 %	6 %	40 %	10 %
101-200	59 %	2 %	12 %	27 %
201-300	37 %	3 %	9 %	51 %
>300	33 %	0 %	2 %	65 %
Alle	48 %	3 %	18 %	32 %

Ovenstående tabel viser, at der er en klar overrepræsentation af landmænd, der ønsker enten at stoppe eller reducere besætningen blandt de mindste besætninger. Modsat for de store besætninger, så er der et klart flertal af disse, der ønsker at blive endnu større, mens kun 2 pct. af landmændene med ejendomme over 300 køer overvejer at stoppe.

Tabel 9: Gennemsnitlige koantal og gennemsnitlig ydelse for de fire grupper. Gennemsnitlige koantal er gennemsnit af alle respondenter, mens det kun er den gennemsnitlige ydelse for de konventionelle stor race ejendomme, der indgår her.

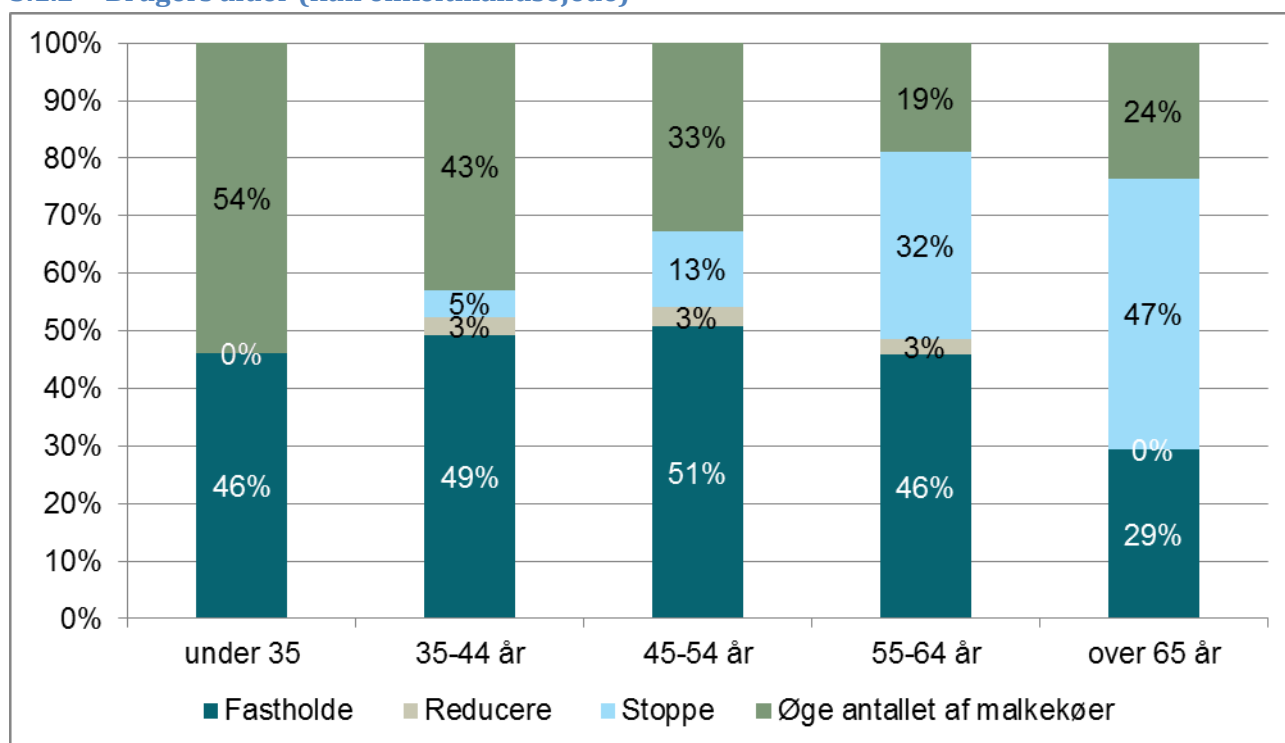
Antal årskøer	Gns. antal årskøer	Kg EKM pr. ko prod. (13/14)
Fastholde	159	9.762
Reducere	118	8.258
Stoppe	105	8.694
Øge	258	10.045
Alle	180	9.618

Ejendommene, der ønsker at øge i gennemsnit, har 78 årskøer flere i forhold til gennemsnittet af alle ejendommene, der indgår i undersøgelsen. Derudover er den gennemsnitlige ydelse også den højeste af alle

grupperne og ligger omkring 400 kg højere end gennemsnittet og næsten 1.800 kg over ejendommene, der vil reducere besætningen.

Der er dermed en klar tendens til, at dem, der ønsker at udvide, er både større og mere produktive målt på mælkeydelsen.

5.1.2 Brugers alder (kun enkeltmandsejede)

Figur 6: Respondenternes fremtidsplaner de næste 10 år fordelt efter brugerens alder. Kun ejendomme, der er ejet som enkeltmandsvirksomheder, indgår i denne opgørelse. Brugers alder er beregnet med udgangspunkt i respondenternes alder, ultimo 2015.

Ligesom ved bedriftsstørrelse er der også tydelig forskel på fremtidsplanerne i de enkelte aldersgrupper. Ikke overraskende er der en klar overvægt, blandt de yngre besætningsejere, der ønsker at udvide produktionen, mens der blandt de ældre besætningsejere, er en overvægt, der ønsker at stoppe som mælkeproducent. Dog er det værd at bemærke, at mens der næsten ikke er nogle af ejerne under 44 år, der ønsker at stoppe, så er der stadigvæk mellem 20-25 pct. af ejendommene med ejere over 55 år, der ønsker at udvide besætningen. Der er næsten lige så mange af bedriftsejerne over 65, der ønske at øge besætningen, som der er bedriftsejere, der ønsker at fastholde det nuværende antal af køer.

Gennemsnitsalderen for de bedriftsejere, der ønsker henholdsvis at reducere og fastholde er 51 år, hvilket er meget tæt på gennemsnitsalderen for alle de danske mælkeproducenter og alle respondenterne i denne undersøgelse. Gennemsnitsalderen er 47 år for de bedriftsejere, der ønsker at øge besætningen og 57 år for de bedriftsejere, der ønsker at stoppe med mælkeproduktion.

Gennemsnitstallene dækker dog over en stor aldersspredning for alle grupper. For bedriftsejere, der ønsker at fastholde det nuværende niveau, er den yngste 25 år og den ældste 75 år. Den yngste, der ønsker at stoppe

med mælkeproduktionen, er 35 år, mens den ældste er midt i 80'erne. Den yngste bedriftsejere i undersøgelsen, der ønsker at udvide, er 27 år, mens den ældste er 66 år.

Den mindste spredning findes ved ejendommene, der ønsker at reducere, hvor aldersspredningen går fra 39 år op 64 år. At spredningen i denne gruppe er mindst kan langt hen af vejen forklares med, at der er få af de samlede respondenter, som har svaret, at de ønsker at reducere besætningen.

5.1.3 Driftsform

I forhold til driftsform, så er økologerne overrepræsenteret blandt ejendommene, der ønsker at reducere eller fastholde besætningen og dermed en underrepræsentation blandt økologer, der vil enten stoppe eller øge besætningen.

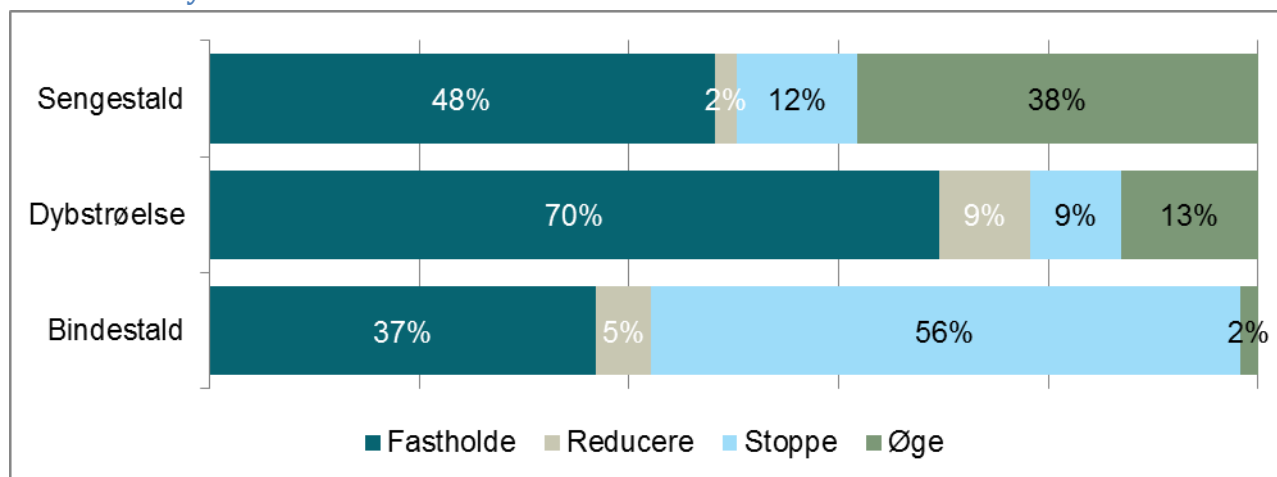
Tabel 10: Andel af henholdsvis konventionelle og økologer i de enkelte grupper

Rækkenavn	Fastholde	Reducere	Stoppe	Øge
46 %	3 %	19 %	33 %	46 %
66 %	5 %	5 %	25 %	66 %
Alle	48 %	3 %	18 %	32 %

Modsat er der blandt de konventionelle ejendomme i undersøgelsen en lille overrepræsentation af ejendomme, der ønsker at øge besætningen eller stoppe.

En forklaring på dette kan skyldes størrelsesmæssigt bias, hvor økologerne er underrepræsenteret blandt ejendommene under 100 køer og ejendommene over 200 køer, og typisk i disse grupper, hvor der er flest, der ønsker henholdsvis at stoppe og øge besætningen.

5.1.4 Staldsystem

Figur 7: Respondenternes fremtidsplaner de næste 10 år fordelt efter staldsystem

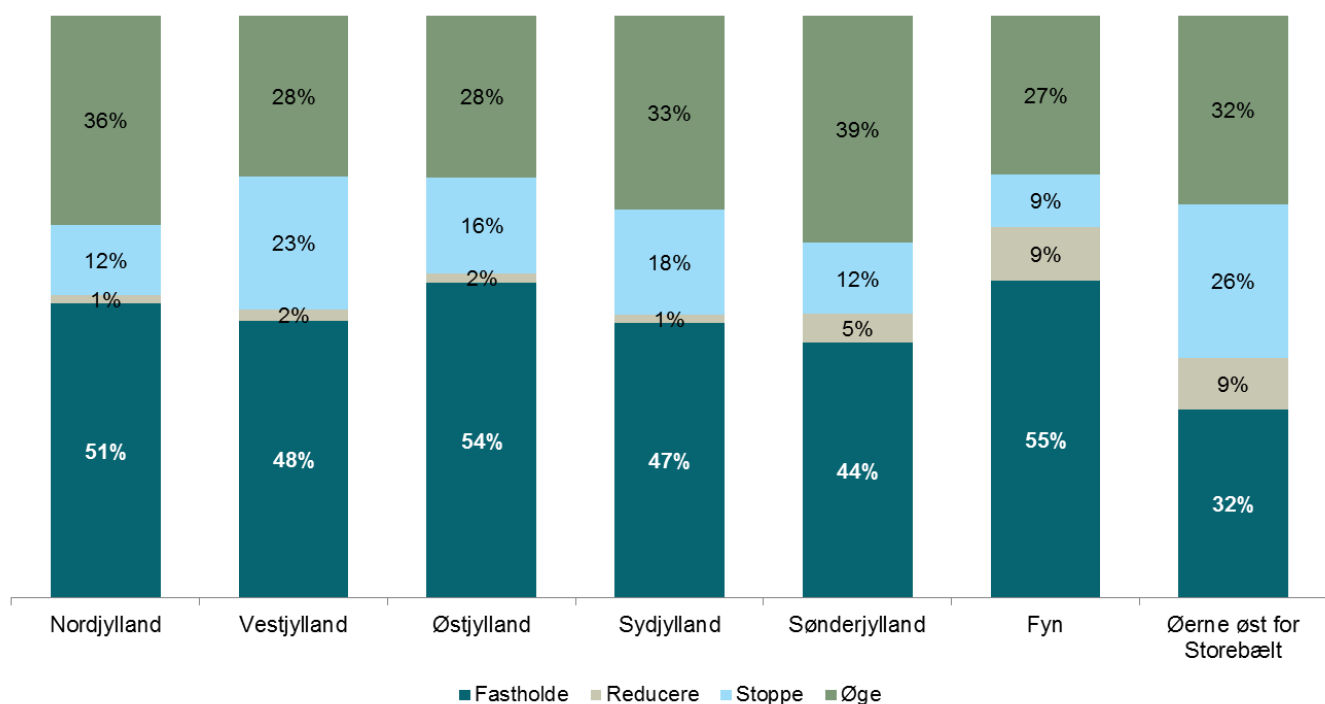
Svarene omkring fremtiden for ejendommene med sengestalde minder i store træk om, hvordan svarene fordeler sig for alle ejendomme, der indgår i undersøgelsen. Dog er der her en overvægt af ejendomme, der ønsker at øge besætningen og en tilsvarende undervægt af ejendomme, der ønsker at stoppe. Da 80 pct. af

respondenterne har sengestalde, er det heller ikke så overraskende, at svarene i denne gruppe minder om svarerne for alle respondenterne.

Ejendommene, der ønsker at fastholde den nuværende besætningsstørrelse, er i klart overtal for ejendommene med dybstrøelse. I forhold til alle i undersøgelsen er der en stor overrepræsentation af ejendomme med dybstrøelse, der ønsker at reducere. I denne gruppe er det kun en lille del, der ønsker at stoppe eller at øge besætningen.

61 pct. af alle ejendomme med bindestalde ønsker enten at stoppe eller at producere med færre antal køer, mens kun et par pct. af bindestaldsejendommene er interesseret i at øge besætningen. At svarene fordeler sig sådan for ejendommene med bindestald hænger meget klart sammen med, at disse ejendomme typisk er noget mindre, og ejerne er ældre end den gennemsnitlige mælkeproducent. Udover forskelle i størrelse og alder udgør det faktum, at bindestalde bliver ulovlige i 2022 også en selvstændig forklaring på, at en stor del af dem med bindestalde ønsker at stoppe, hvilket en del gav udtryk for i de åbne kommentarer.

5.1.5 Geografi

Figur 8: Respondenternes fremtidsplaner de næste 10 år fordelt efter landsdel

I forhold til alle besvarelserne i undersøgelsen ønsker en lidt større andel af ejendomme i henholdsvis Nord- og Sønderjylland at udvide. Tilsvarende er der en overrepræsentation af ejendomme, der ønsker at stoppe i Vestjylland og på Sjælland.

Der er en overvægt af ejendomme på øerne, der ønsker at reducere besætningen. Det skal dog bemærkes, at der kun er 12 af respondenterne, der ønsker at reducere besætningen. Da det er så lille antal, kan det meget vel være tilfældigheder, der gør, at så stor andel af ejendommene, der ønsker at reducere besætningen, er bosat på de østlige øer.

For at komme et spadestik dybere ned end blot landsdelsniveau, er der lavet tilsvarende analyse på kommuneniveau. Nedenstående tabel viser, hvordan ejendommenes fremtidsplaner er fordelt på kommuneniveau. Kun de 10 kommuner med flest respondenter er medtaget i tabellen. I bilag 3 ses en tabel, hvor flere kommuner er medtaget.

Tablet 11: ejendommenes fremtidsplaner fordelt på kommune, kun top 10 målt på antallet af respondenter er medtaget

Nr.	Kommune	Respondenter i kommune	Mælkeproducenter i kommune	Fastholde	Reducere	Stoppe	Øge
1	Ringkøbing-Skjern	25	175	44 %	0%	8 %	48 %
2	Varde	22	233	41 %	0%	23 %	36 %
3	Vejen	20	124	55 %	5%	10 %	30 %
4	Herning	18	128	56 %	11%	17 %	17 %
5	Aabenraa	16	142	38 %	0 %	19 %	44 %
6	Viborg	15	167	53 %	7 %	13 %	27 %
7	Tønder	15	211	47 %	7 %	13 %	33 %
8	Mariagerfjord	15	75	40 %	0 %	27 %	33 %
9	Vesthimmerlands	14	134	43 %	0 %	14 %	43 %
10	Lemvig	14	75	50 %	0 %	21 %	29 %

5.1.6 Beliggenhed i forhold til naturområder

Tablet 12 viser fordelinger af respondenternes planer for de næste 10 år fordelt efter, om de er henholdsvis ikke-låste eller låste i forhold til at udvide husdyrholdet.

Tablet 12: Respondenternes fremtidsplaner de næste 10 år fordelt efter om de er låst med hensyn til miljøområder

	Fastholde	Reducere	Stoppe	Øge
Sandsynligvis ikke begrænset af beliggenhed tæt på kategori 1 og/eller kategori 2 naturareal	47 %	3 %	18 %	32 %
Muligvis begrænset af beliggenhed tæt på kategori 1 og/eller kategori 2 naturareal	58 %	3 %	13 %	26 %

Blandt de ejendomme, der muligvis ikke kan udvide som følge af deres beliggenhed tæt på kategori 1 og/eller kategori 2 naturareal, ønsker 13 % at stoppe. Det er færre end blandt de ejendomme, som sandsynligvis ikke er begrænset af disse naturarealer. Omvendt er andelen, der ønsker at fastholde produktionen, større, ligesom andelen, der vil udvide er mindre.

5.2 Motiverne til at fastholde, reducere eller stoppe?

Dette afsnit ser nærmere på respondenternes motiv for at fastholde, reducere eller stoppe.

5.2.1 Hvorfor fastholde?

Efter at responderne, der tilkendegav, at de ønsker at fastholde det nuværende niveau blev de stillet dette spørgsmål:

Hvad er den vigtigste årsag til, at du/I vil fastholde antallet af køer cirka uændret indenfor de kommende 10 år?

Svarende på det spørgsmål fordeler sig således i nedenstående tabel.

Tabel 13: Årsager til at respondenterne vil fastholde den nuværende besætningsstørrelse

Antal respondenter	Sandsynligvis ikke begrænset af kategori 1 og/eller 2 naturarealer	Muligvis begrænset af kategori 1 og/eller 2 naturarealer	Alle
Fastholde cirka det samme antal køer som nu	178	18	196
Der er gode muligheder for at forbedre økonomien indenfor de bestående rammer	8 %	0 %	8 %
Finansielle begrænsninger	6 %	0 %	6 %
Forventer ejendommen skal sælges på sigt (indenfor 10-20 år)	15 %	6 %	14 %
Har nyligt udvidet til flere køer	8 %	0 %	7 %
Miljømæssige årsager	6 %	50 %	10 %
Mælkeproduktionen på ejendommen skal afvikles på sigt (indenfor 10-20 år)	13 %	11 %	13 %
Tilfreds med nuværende besætningsstørrelse	44 %	33 %	43 %

44 pct. af alle respondenter, der ønsker at fastholde det nuværende niveau, er fordi, de er tilfredse med den nuværende besætningsstørrelse. Derudover vælger en del ejendomme også at fastholde, fordi ejendommen enten skal sælges eller helt afvikles på sigt.

Mens miljømæssige årsager ikke er et vigtigt motiv for ejendommene, der sandsynligvis ikke er begrænset af kategori 1 og/eller kategori 2 naturarealer, så angiver 50 pct. af de ejendomme, der muligvis er det, at det netop skyldes miljømæssige årsager.

5.2.2 Hvorfor reducere?

Det vigtigste motiv blandt de 12 ejendomme, der ønsker at reducerer den nuværende besætningsstørrelse, er ønsker om en mere harmonisk bedrift, hvor 4 ud de 12 angiver, at det er ønsket om bedre harmoni mellem arbejde og familieliv. 2 ud af 4 nævner harmoni mellem mark og stalden, mens en enkelt nævner bedre harmoni mellem arbejdsbyrden og de ansattes arbejdskraft. Af andre årsager til at reducere besætningsstørrelsen bliver der nævnt alder/personlige årsager, miljømæssige årsager samt at ejendommen på sigt skal overgå til en anden produktion.

5.2.3 Hvorfor stoppe?

Ligeledes blev respondenterne, der ønskede at stoppe som mælkeproducent, spurgt om, hvad deres væsentligste motiv for at stoppe som mælkeproducent var. Svarende blandt de 72 ejendomme, der ønsker at stoppe, fordeler sig således:

Tabel 14 Årsager til at respondenterne vil stoppe som mælkeproducent

Respondenter	Alle
Stoppe	72
Jeg/vi vil fortsætte med mælkeproduktion på en anden ejendom	4 %
Miljømæssige årsager	10 %
På baggrund af alder/personlige forhold	64 %
Skifte til en anden landbrugsproduktion	6 %
Skifte til et andet erhverv	4 %
Økonomiske årsager	6 %
Andet	6 %

Næsten 60 pct. angiver alder/personlige forhold som den væsentligste årsag til, at de ønsker at stoppe. Derudover er det relativt jævnt fordelt med hensyn til de øvrige årsager, dog med en lille overvægt på miljømæssige årsager.

På tværs af de opstillede kategorier i Tabel 14 bliver forbuddet mod bindetalde i 2022 nævnt i de åbne kommentarer som den, flest angiver til at være den væsentligste årsag til, at de ønsker at stoppe som mælkeproducent. Blandt de 4, der har nævnt "anden" årsag, så går deres kommentarer udelukkende på, at bindetalde bliver ulovlige.

Forbuddet mod bindetalde i 2022 kan dermed være en vigtig årsag til, at producenterne ønsker at stoppe produktionen nogle år før, de måske har planlagt, hvis loven om bindetalde ikke havde eksisteret.

5.3 Delkonklusion

Undersøgelsen viser, at knap halvdelen af ejendommene ønsker at fastholde det samme antal køer som det nuværende niveau, en tredjedel af ejendommene ønsker at øge malkekvægsbesætningen, mens en sjettedel ønsker at indstille produktionen. Kun en meget lille andel af producenterne ønsker at reducere besætningen.

Der er en klar sammenhæng mellem antallet af køer, bedriftsejerens alder og fremtidsplaner. Det er typiske de større ejendomme med yngre ejere, der ønsker at udvide besætningen. Mens det modsatte gør sig gældende for ejendommene med færre køer og en ældre ejer. Målt på ydelse er ejendommene, der ønsker at udvide, også mere produktive.

En stor andel af bindetaldebesætningerne ønsker at stoppe. Alder og bedriftsstørrelsen kan have en indflydelse her, men også forbuddet mod bindetalde i 2022 spiller en rolle for denne type ejendomme.

Tilfredshed med nuværende størrelse er det hyppigste motiv til at fastholde besætningens størrelse. Dernæst er det planer om at sælge eller afvikle på sigt. Ejendommene, der ønsker at reducere dyreholdet, motiveres af ønsker om en mere harmonisk bedrift. Alder/personlige årsager er det hyppigste motiv til, at de ønsker at stoppe som mælkeproducenter.

Der er en tendens til, at der blandt ejendomme - som muligvis begrænses i at udvide på grund af beliggenhed tæt på kategori 1 og 2 naturarealer - er forholdsvis lidt flere, der ønsker at fastholde produktionen henholdsvis lidt færre, der ønsker at udvide.

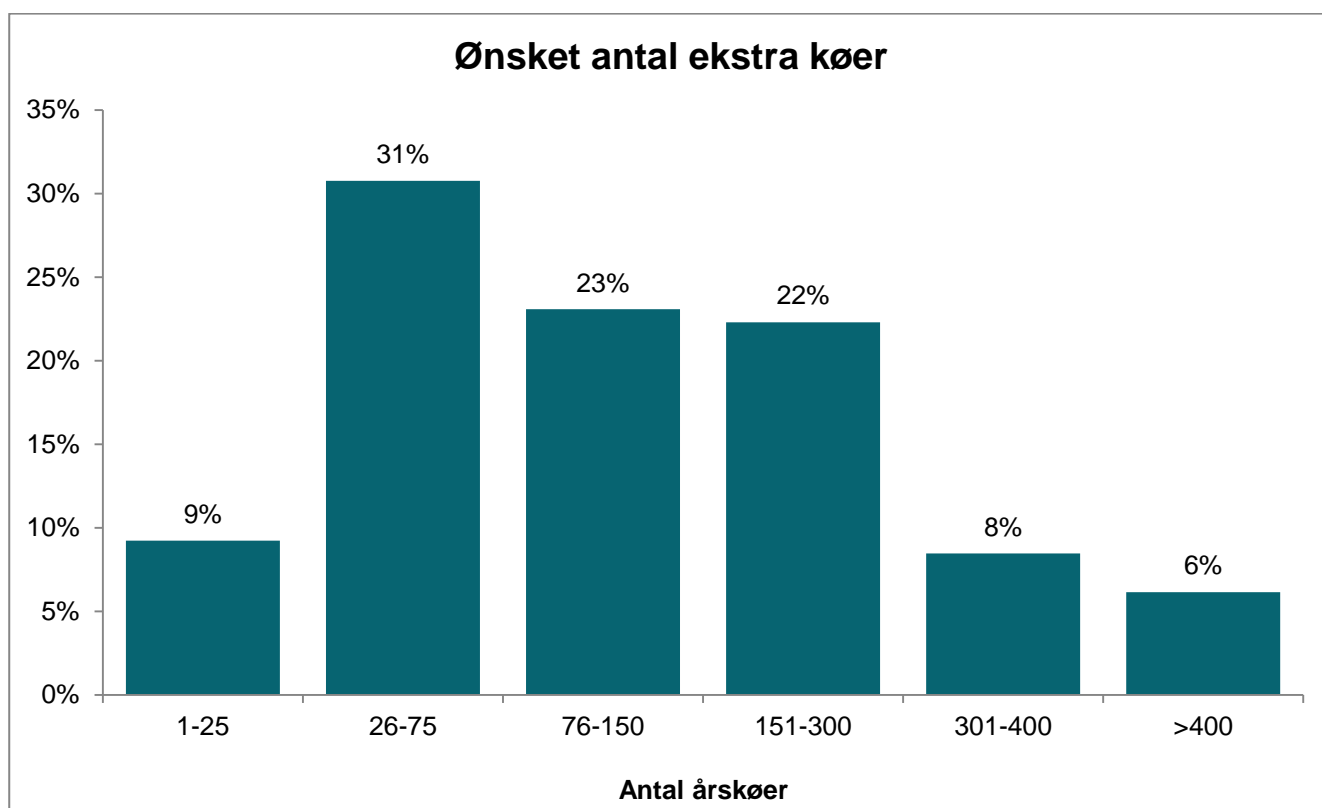
6 Fokus på ejendommene, der vil udvide

I dette afsnit bliver der gået i dybden med de 32 pct. af ejendommene, der ønsker at udvide besætningen. Dels for at fastlægge, i hvor stort omfang disse ejendomme ønsker at udvide og hvad motivationen er for at få flere køer. Derudover ses der også på hvilke ekstra foranstaltninger og følgeinvesteringer, der er nødvendige, før man kan få det ønskede antal malkekøer.

6.1 Ønske om flere køer

130 af respondenterne i undersøgelsen angav, at de var interesseret i at øge malkekvægholdet inden for de næste 10 år. I gennemsnit ønsker de at udvide bedriften med 161 malkekøer, hvilket dækker over en spredning fra en lille håndfuld køer til 1.000 flere køer.

Figur 9 viser fordelingen med antallet af køer hos bedriftsejerne, der ønsker at udvide, der ønsker at udvide

Figur 9: Fordeling af respondenternes ønske om flere køer

Blandt respondenterne ønsker 40 pct. at udvide med under 75 køer, 45 % med mellem 75 og 300 køer og endelig godt 14 %, som vil udvide med mere end 300 køer.

6.2 Hvorfor udvide?

Ligesom for ejendommene, der ønsker henholdsvis at fastholde, reducere eller helt stopper, er der også spurgt ind til motivet for at udvide antallet af køer.

Tabel 15 viser, hvordan svarene fordeler sig for denne gruppe. Da der var mulighed for at sætte kryds ved mere end en årsag, er summen af de enkelte svarmuligheder langt højere end det samlede antal, der ønsker at udvide bedriften.

Spørgsmålet var formuleret således:

Hvorfor vil du/I øge antallet af køer på ejendommen? Angiv den/de væsentligste årsag(er)?

Tabel 15: Årsager til, at respondenterne vil udvide malkekvægholdet.

	Antal ejendomme, der vil udvide	Andel af ejendomme, der vil udvide
Total af dem, der vil udvide besætningen	130	100 %
Udnytte den eksisterende staldkapacitet bedre	62	48 %
Mulighed for flere køer med ejendommens nuværende jordtilliggende	41	32 %
Udnytte arbejdskraften bedre	44	34 %
I forbindelse med fornyelse	38	29 %
Bedre balance mellem arbejds- og familieliv	35	27 %
Andet	12	9 %

Knap halvdelen har angivet "Udnyttelse af den eksisterende staldkapacitet bedre". Derudover fordeler svarene på de 4 øvrige benævnte kategorier som; *mulighed inden for nuværende jordtillæg, bedre udnyttelse af bedriftens arbejdskraft, udvidelse i forbindelse med fornyelse samt bedre balance mellem arbejdsliv og familieliv.*

12 af ejendomme angav "Andet" som en af de væsentlige årsager. Efterfølgende blev dem, der svarede "Andet" bedt om at angive, hvad "Andet" dækker over i det konkrete tilfælde. Halvdelen af disse svar gik på ønsket om at forbedre økonomien, hvor flere af disse nævnte muligheden for at fortynde omkostningerne ud over flere kilo mælk. De øvrige svar gik på at leve op til Lov om hold af kvæg, udvidelse i forbindelse med generationsskifte samt udnytte sekundære bygninger som kviestalden bedre.

6.3 Udnyttelse af miljøgodkendelse

94 pct. af de 130 ejendomme, der ønsker at udvide, har i forvejen en miljøgodkendelse. Dette er en større andel end andelen blandt alle respondenterne i undersøgelsen. Dette hænger fint sammen med, at de ejendomme, der ønsker at udvide, typisk er større end gennemsnittet af alle ejendomme, der har deltaget i undersøgelsen.

Tabel 16 viser, hvordan ejendommene fordeler sig med hensyn til, hvorvidt de udnytter den nuværende miljøgodkendelse fuldt ud, og hvorvidt de mener, at den ønskede udvidelse vil kræve en ny miljøgodkendelse.

Tabel 16: Fordelingen af svarene om, hvorvidt ejendommene udnytter henholdsvis den nuværende miljøgodkendelse, og hvorvidt respondenterne mener, at deres ønskede udvidelse vil kræve ny miljøgodkendelse.

Udnyttes miljøgodkendelsen fuldt ud?	Vil udvidelsen kræve ny miljøgodkendelse?		
	Ja	Nej	Total
Har ikke en miljøgodkendelse	5 %	2 %	6 %

Ja	47 %	8 %	55 %
Nej	10 %	29 %	39 %
Total	62 %	38 %	100 %

Det ses, at 38 % af ejendommene mener, at de vil kunne foretage udvidelsen uden at skulle søge om ny miljøgodkendelse. Godt 3 ud af 4 af disse kan gøre dette, fordi de har en godkendelse, de ikke udnytter fuldt ud i dag. Blandt de resterende 24 pct. (eller 10 ejendomme), der udnytter deres miljøgodkendelse fuldt ud, vil de klare udvidelsen ved i overvejende grad at reducere opdræt.

Tabel 17 viser det gennemsnitlige koantal, som respondenterne i de enkelte grupper fra tabel 16 ønsker at udvide besætningen med:

Tabel 17: Opgørelse over det gennemsnitlige antal køer, som de enkelte grupper fra Tabel 16 ønsker at udvide besætningen med.

Udnyttes miljøgodkendelsen fuldt ud?	Vil udvidelsen kræve ny miljøgodkendelse?		
	Ja	Nej	Total
Har ikke en miljøgodkendelse	70	33	61
Ja	191	175	189
Nej	202	117	139
Total	184	125	161

Ejendommene der forventer, at udvidelsen vil kræve en ny miljøgodkendelse, ønsker også at øge besætningen med flest køer. Ejendomme med en fuldt udnyttet miljøgodkendelse og behov for en ny miljøgodkendelse vil således udvide med 191 køer i gennemsnit. Modsat vil ejendomme med en uudnyttet miljøgodkendelse, og uden behov for miljøgodkendelse til udvidelsen, i gennemsnit øge besætningen med 117 køer. Ejendommene i disse to grupper omfatter 76 % af ejendommene, der ønsker at udvide.

Der er en gruppe ejendomme (10 %), som ikke udnytter deres miljøgodkendelse fuldt ud i dag. Alligevel vil de have behov for en ny godkendelse for at kunne gennemføre den ønskede udvidelse. De vil, som det ses, udvide med 202 køer i gennemsnit.

Det er tankevækkende, at de 10 % af ejendommene, som i dag udnytter miljøgodkendelsen fuldt ud, og som forventer at kunne gennemføre udvidelsen uden en ny godkendelse, i gennemsnit vil udvide med 175 køer. Det antyder, at disse ejendomme formentlig planlægger at flytte opdrættet til en anden ejendom og/eller, som de også nævner, at reducere dette.

6.4 Nemt eller svært med ny miljøgodkendelse?

De 80 respondenter, der angav, at de forventer, deres udvidelse vil kræve en ny miljøgodkendelse, blev efterfølgende spurgt om deres forventning til, hvor nemt eller svært det vil være at få ny miljøgodkendelse. Tabel 18 viser, hvordan svarerne for disse ejendomme fordeler sig.

Tabel 18: Forventning til at opnå ny miljøgodkendelse, fordelt efter antal af køer, som de ønsker at udvide med.

Antal køer, som ejendommene ønsker at udvide med	Antal ejendomme	Nemt eller meget nemt	Svært	Ved ikke	Total
1-100 køer	29	52 %	31 %	17 %	100 %

101-200 køer	27	56 %	33 %	11 %	100 %
>200 køer	24	71 %	21 %	8 %	100 %
Total	80	59 %	29 %	13 %	100 %

Knap 60 pct. af disse ejendomme forventer, det bliver nemt eller meget nemt at få en miljøgodkendelse, mens 29 pct. forventer, at det bliver svært at få miljøgodkendelsen. Derudover er ejendommene, der ønsker at udvide med mere end 200 køer, generelt mere optimistiske end de øvrige med hensyn til, hvor nemt det er at få en miljøgodkendelse.

6 af de 80 ejendomme er med deres nuværende antal køer muligvis stærkt begrænset af at udvide som følge af deres beliggenhed tæt på et kategori 1 og/eller kategori 2 naturareal. 3 af de 6 responder forventer til trods for dette, at det vil være nemt at opnå miljøgodkendelse, mens 2 svarer, at det bliver svært og en svarer ved ikke. Det kunne indikere, at mælkeproducenterne generelt har for lidt kendskab til, hvordan de nærtliggende naturområder har indflydelse ejendommens mulighed for at udvide.

Med hensyn til de 23 ejendomme, der svarer, at det bliver svært at øge antallet, svarer 8, at det bliver vanskeligt at opfylde de generelle ammoniakkrav, 7 fordi ejendommen ligger tæt på naturarealer, 7 at deres kommune generelt ikke er venlig er stemt overfor udvidelse af landbrug. En enkelt har svaret på grund af afvanding til vandløb.

6.5 Plads til udvidelsen

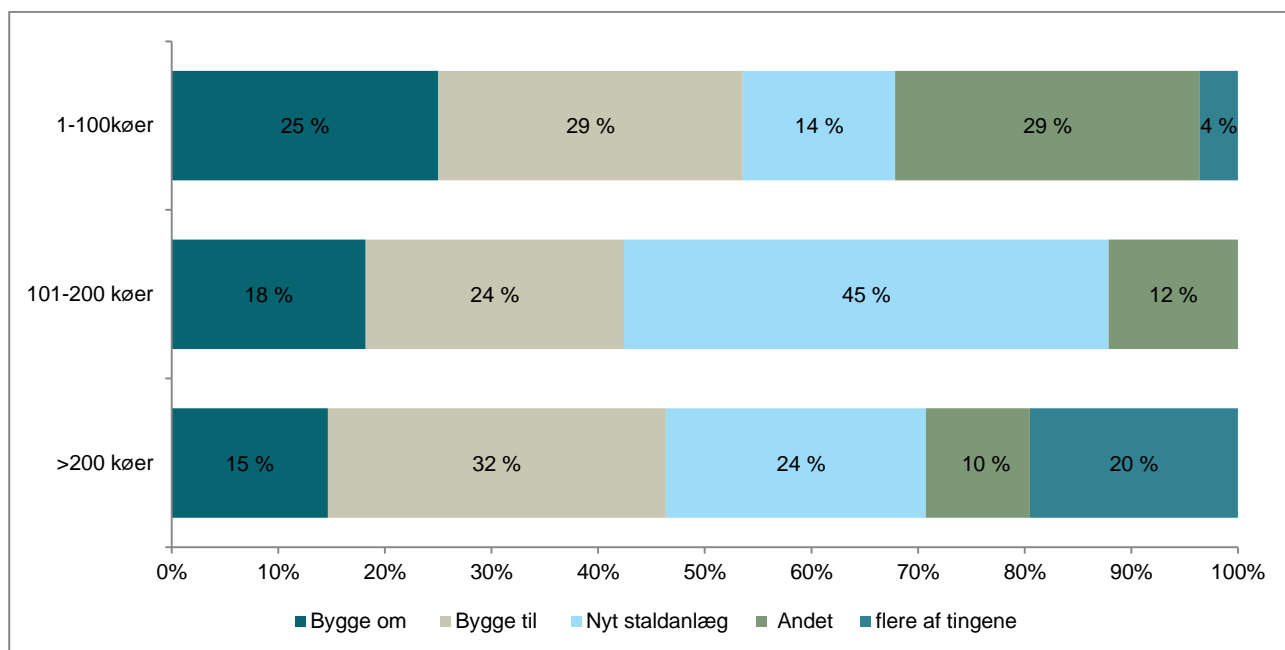
Ejendommene, der vil udvide, blev spurgt omkring, hvordan de vil få plads til de ekstra malkekøer. Tabel 19 viser, hvordan ejendommene, der ønsker at udvide, har tænkt sig at få plads til de ekstra køer.

Tabel 19: Fordeling af svarene om, hvordan de vil få plads til de ekstra malkekøer.

	Antal ejendomme, der vil udvide	Andel af ejendomme, der vil udvide
Total af ejendomme, der vil udvide besætningen	130	100 %
Bygge til	37	28 %
Nyt anlæg	33	25 %
Bygge om	26	20 %
Andet (plads)	24	18 %
Flere af tingene	10	8 %

Som det fremgår af Tabel 19, er det forholdsvis jævnt fordelt, hvordan bedrifter ønsker at få plads til de ekstra køer. Dog har flest svaret, at de ønsker at bygge til, og næsten ligeså mange har angivet, at de ønsker at få plads til de ekstra malkekøer ved at bygge nyt staldanlæg. For de 18 % af ejendommene, der har svaret "Andet", dækker det reelt set over, at de har pladsen i det nuværende anlæg. Endelig har 10 ejendomme angivet, at de ønsker at få plads til de ekstra køer ved at gøre flere af de ovennævnte ting.

Ikke overraskende er der en klar sammenhæng mellem antallet af malkekøer, som man ønsker at udvide med og måden, som man ønsker at få plads til de ekstra køer.

Figur 10. Hvordan ejendommene ønsker at få plads til de ekstra køer, fordelt på antallet af køer, som de ønsker at udvide med.

54 pct. af ejendommene, der ønsker at udvide med op til 100 køer, ønsker at gøre det ved at bygge om i det eksisterende anlæg eller har underudnyttet staldkapacitet samt, at kun 14 pct. i denne gruppe ønsker at finde pladsen ved at bygge nyt staldanlæg.

Omvendt for ejendommene, der ønsker at udvide med over 200 køer. Her vil 56 pct. enten bygge til eller bygge nyt staldanlæg, og yderligere 20 pct. i denne gruppe vil gøre mere end en ting.

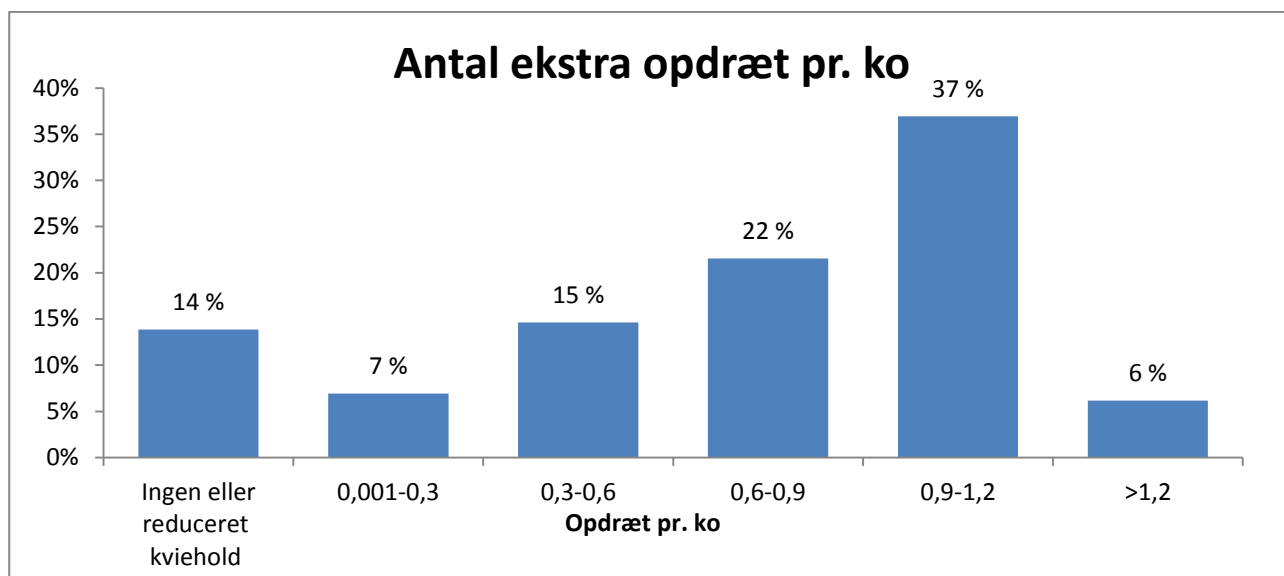
Ønsket om nye staldanlæg er størst i gruppen, der ønsker at udvide bedriften med mellem 101-200 køer. Mens det for dem, der ønsker at udvide med flest køer, er mere populært at bygge til frem for at investere i et helt nyt anlæg.

6.6 Ekstraforanstaltninger i forbindelse med udvidelse

I de forrige delafsnit har der udelukkende været fokus på udvidelse af malkekvægholdet. Dette afsnit går mere i dybden med nogle af følgerne ved at udvide malkeholdet.

6.6.1 Håndtering af ekstra opdræt

For de 130 ejendomme, der ønsker at udvide malkekvægholdet, ønsker de i gennemsnit at udvide opdræt med i gennemsnit 0,7 opdræt pr. årsko.

Figur 11: Fordelingen af antallet af kvier, der ønskes at udvide med i forhold til antal ekstra køer. I hvert interval er det højeste tal inkluderet i intervallet, mens det laveste tal ikke er inkluderet.

Som det fremgår af figur 11, så ønsker omkring 60 pct. at udvide med kvieholdet i forhold til de ekstra køer med mellem 0,6 og 1,2 opdræt pr. årsko. I denne gruppe ønsker godt halvdelen at udvide med præcis lige så mange kvier som køer.

36 pct. ønsker, at udvidelsen af malkekvægholdet sker med enten reduceret kviehold, ingen udvidelse af kvieholdet eller blot en mindre udvidelse af kvieholdet (under 0,6 opdræt pr. ko) i forhold til udvidelsen af malkekvægholdet. Det skal dog bemærkes, at den klart overvejende del af gruppen "med ingen eller reduceret kviehold" ønsker ingen ekstra kvier, mens kun ganske få ejendomme ønsker at reducere deres kviehold i forbindelse med udvidelsen.

Der er en klar tendens til, at ejendommene, der ønsker at udvide med over 100 køer, også ønsker at udvide med en større andel af opdræt pr. ko i forhold til dem, der ønsker at udvide med et mindre antal, hvilket også ses af tabel 20.

Tabel 20: Ekstra opdræt ved udvidelsen fordelt på ønsket af køer som bedriften ønsker at udvide med.

Antal køer, som ejendommene ønsker at udvide med	Ønsket opdræt pr. årsko	Andel under 0,3 pr. ko	Andel over 1,2 pr. ko
1-100 køer	0,58	30 %	4 %
101-200 køer	0,91	8 %	8 %
>200 køer	0,81	12 %	9 %

At det er ejendomme, der ønsker at udvide med færreste køer, der også ønsker at udvide med laveste andel opdræt, kan langt hen ad vejen forklares ved, at en stor del af dem, der ønsker at udvide med under 100 køer, langt hen ad vejen handler om at få fyldt de ledige staldpladser op, hvilket dermed ikke stille krav til øget opdræt.

85 pct. af alle ejendomme, der også ønsker at udvide kvieholdet, ønsker at opstalde dem enten på ejendommen eller på en anden ejendom, som de også selv driver. Kviehotel forventes brugt i mindre omfang,

og størstedelen af ejendommene, der ønsker at anvende kviehotel, ønske at benytte denne mulighed i kombination med, at noget af opdrættet bliver opstaldet på ejendommen. Der er en tendens til, at kviehotel i større grad foretrakkes ved ejendomme, der ønsker at udvide med mange køer.

6.6.2 Håndtering af ekstra husdyrgødning

Med hensyn til håndtering af den ekstra mængde husdyrgødning, så blev respondenterne bedt om at svare på følgende:

Hvordan planlægger du/I at håndtere den ekstra mængde husdyrgødning?

Svarende fordeler sig således:

Tabel 21: Håndtering af ekstra husdyrgødning ved udvidelsen.

Håndtering af husdyrgødning	Antal ejendomme, der ønsker at udvide	Andel ejendomme, der ønsker at udvide
Behøver ikke at gøre noget - jeg/vi har tilstrækkelig med jord	36	28 %
Jeg/vi vil forpagte mere jord	7	5 %
Jeg/vi vil investere i mere jord	7	5 %
Husdyrgødningsaftaler	16	12 %
Andet (biogas)	3	2 %
Flere af tingene	52	40 %
Ugyldige ⁴	9	7 %

28 pct. af ejendommene, der vil udvide, behøver ikke at gøre yderligere, da de har tilstrækkelige jordtilliggende. Endvidere ses det, at 40 pct. af ejendommene vil forfølge flere strategier for at kunne håndtere de ekstra mængder af husdyrgødning. En fjerdedel af alle de 130 ejendomme vil følge to strategier, 13 pct. af de 130 respondenter vil forfølge 3 strategier, mens kun få tager 4 strategier i brug til at håndterer den ekstra husdyrgødning.

Ikke overraskende er det ved ejendomme, der ønsker store udvidelse af malkekvægholdet, hvor det er mest gængs at kombinere flere strategier til at håndtere husdyrgødningen.

Selvom kun 12 pct. af ejendommene udelukkende ønsker at gøre brug af husdyrgødningsaftaler, så er det næste halvdelen af ejendommene, der ønsker at bruge husdyrgødningsaftale i kombination med nogle af de øvrige strategier.

6.6.3 Følgeinvesteringer

Tabel 22 viser, hvilke følgeinvesteringer, som udvidelsen af de ekstra køer, vil kræve. Da det er muligt at vælge flere af følgeinvesteringerne, er summen af procenttallene i tabellen større end 100 pct.

⁴ Ugyldige besvarelser, der sammen med noget andet svarede "Behøver ikke at gøre noget – jeg/vi har tilstrækkelig med jord" er blevet sorteret fra, da dette er selvmodsigende.

Tabel 22: Følgeinvesteringer i forbindelse med udvidelse, andel af ejendomme, der vil udvide.

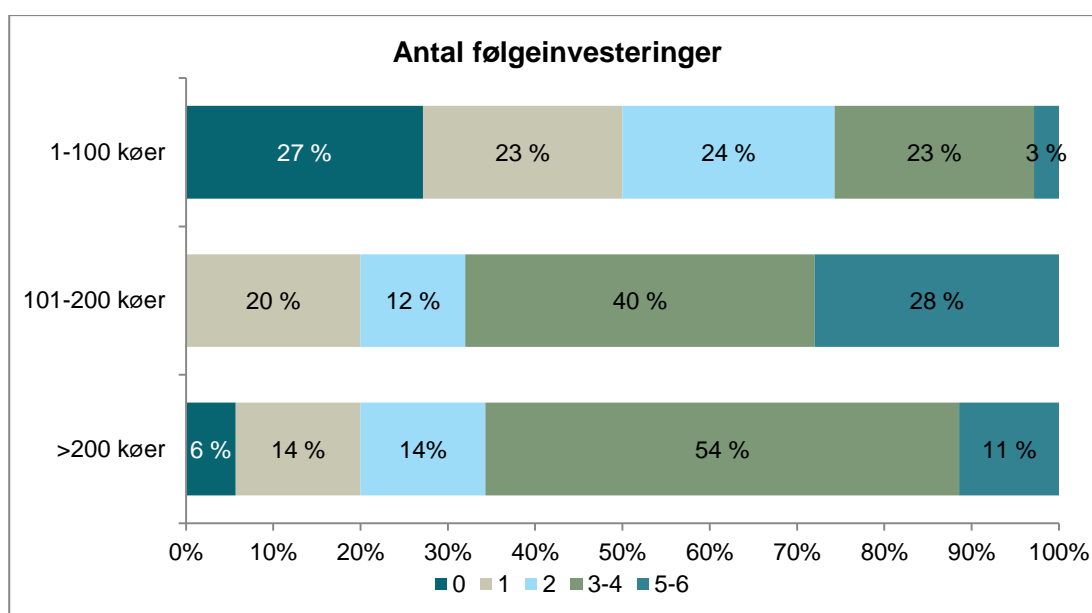
Følgeinvesteringer	Andel ejendomme
Foderopbevaring	52 %
Gødningsopbevaring	48 %
Malkeanlæg	43 %
Faciliteter til kalve	36 %
Faciliteter til kvier over 6 mdr.	36 %
Foderanlæg	4 %
Ingen	16 %
Andet	7 %

Investering i foderopbevaring og gødningsopbevaringer er de mest gængse følgeinvesteringer hos ejendommene, der ønsker at udvide malkekvægholdet, mens kun et fåtal af ejendommene har planer om at investere i et nyt foderanlæg. 16 pct. af ejendommene forventer ikke, at udvidelsen medfører følgeinvesteringer. En stor del af de ejendomme, der ikke forventer følgeinvesteringer, har også svaret, at de har plads til de ekstra køer i det eksisterende anlæg eller ikke udnytter miljøgodkendelsen fuldt ud.

Respondenterne, der svarede "Andet", dækker over investering i ny kostald, nye sengepladser og indkøb af køer og kvier. Hvorvidt disse er følgeinvesteringer eller blot en naturlig konsekvens af at udvide malkekvægholdet er en definitionssag. En enkelt forventede også at skulle investere i en ny malketank.

64 pct. af ejendommene har angivet, at de ønsker at foretage mere end én følgeinvestering. 19 pct. af ejendommene ønsker 2 følgeinvesteringer, 35 pct. af ejendommene ønsker at foretage 3 eller 4 følgeinvesteringer, og de resterende ønsker 5-6 følgeinvesteringer.

Figur 12 viser antallet af følgeinvesteringer fordelt på antallet af køer, der ønskes at udvide med.

Figur 12: Fordeling af antal følgeinvesteringer grupperet efter antal køer, som ejendommene ønsker at udvide med.

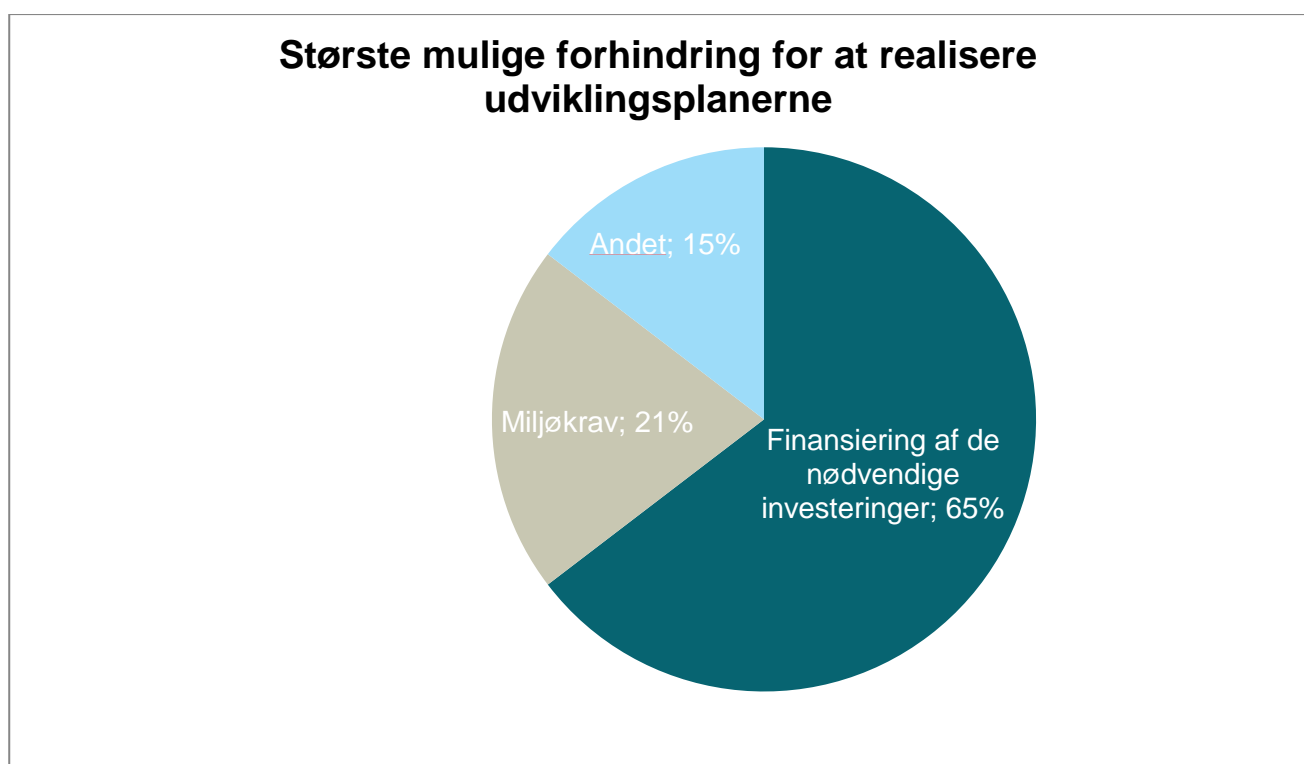
Som det var til med gødningshåndtering er det, ikke overraskende, ejendomme, der ønsker at udvide med under 100 køer, hvor man finde den største andel, der ikke forventer, at udvidelsen vil medføre nogle former for følgeinvesteringer. Procentvis er andelen, der ikke forventer, at udvidelsen medfører nogen følgeinvestering, lige så stor for gruppen, der ønsker at udvide med mellem 1 og 100 køer som andelen, der forventer at skulle foretage 5 eller 6 følgeinvesteringer hos gruppen ønsker 101-200 køer.

6.7 Største begrænsning

Sidst i undersøgelse blev respondenterne, med planer om at udvide, spurgt om følgende:

Hvilket af disse forhold kan forhindre dig mest i at realisere dine udvidelsesplaner?

Ejendommene kunne vælge mellem finansiering af de nødvendige investeringer, miljøkrav eller andet. Nedenstående figur viser, hvordan svarende fordelte sig.

Figur 13: Opgørelse over det forhold, som de mener, er den største begrænsninger for at realisere deres udvidelsesplaner.

Knap to tredjedele af ejendommene med udvidelsesplaner anser manglende finansiering som det væsentligste forhold til, at deres planer ikke realiseres. Mens godt en femtedel peger på miljøkrav som det væsentlige forhold. 15 pct. af ejendommene angiver andre forhold, der er den væsentligste årsag til, at udvidelsen ikke realiseres.

Ejendommene, der svarede "Andet", blev bedt om at angive, hvilket andet forhold de mente, var det væsentligste. Til det kom der en række blandede svar, hvor en del var centreret omkring økonomien i projektet eller i økonomien i mælkeproduktionen generelt. Mens andre svarede, at de ikke så nogle forhold, der kunne forhindre dem i at udvide eller, at de var i gang. De enkelte svar ved "Andet" er gengivet i tabel 23.

Tabel 23: Opgørelse af kommentarer ved dem, der svarede andet til, hvilket forhold de så som den største forhindring ⁵

Hvilket af disse forhold kan forhindre dig mest i at realisere dine udvidelsesplaner? - Andet, beskriv

Om jeg har lyst til at have flere køer

Indtjening

Projektets samlede rentabilitet

Egenkapital

2*intet angivet (red.)

Vi kører

Har gennemført det

Får dårlige priser på kød og mælk

Ingen

Jord

For ringe indtjening, qua lav mælkepris

Tid

Der er ingen problemer

Langsommelig sagsbehandling vedr. tilskudsordninger

Mangel på egne egnede køer

Økonomien i mælkeproduktion skal blive væsentlig bedre

Om der kan opnås et fornuftigt DB

Den usikkerhed, som skabes af bedrevidende og lovgivningen, "Uvildigheden fra omgivelserne"

Med hensyn til ejendommene, der er låst i forhold til afstandskrav, så mener halvdelen, at miljøkrav er den største hindring, og den anden halvdel mener, at det er adgang til finansiering, der er den største forhindring for, at planerne lykkes.

6.8 Delkonklusion

Ejendommene, der ønsker at udvide, vil i gennemsnit udvide med 161 køer. Dette dækker over stor spredning fra ganske få op til 1.000 køer ekstra. 40 pct. ønsker at udvide med under 75 køer, 45 pct. mellem 75 og 300 køer.

Bedre udnyttelse af staldkapacitet er en væsentlig motivationsfaktor. Derudover er mulighed for flere køer med samme jordtilliggende og bedre udnyttelse af arbejdskraften også vigtige motiver til at udvide mælkekvægholdet.

Knap 40 pct. forventer ny miljøgodkendelse. I forhold til ejendommene, der forvente at skulle søge om en ny miljøgodkendelse, så er det et lavere antal køer, som ejendomme, der ikke forventer miljøgodkendelse, ønsker at udvide med. 59 pct. af ejendommene, der forventer at søge ny miljøgodkendelse, forventer, det bliver nemt eller meget nemt. Ejendommene, der ønsker at udvide med flest køer, er de mest optimistiske. Halvdelen af ejendommene, der er låst i forhold til naturområder, forventer, at det bliver nemt eller meget nemt at få godkendelsen.

Ejendommene, der ønsker at udvide med op til 100 køer, ønsker typiske at få plads til de ekstra køer ved enten at fylde stalden op eller at bygge om i stalden. For de øvrige er det typisk et nyt staldanlæg eller en tilbygning, der skal give plads til de ekstra køer. Derudover adskiller disse ejendomme, fra de øvrige ejendomme, der

⁵ Grammatikken er rettet i Tabel 23, ellers er kommentarerne angivet, som de er skrevet af respondenterne.

ønsker at udvide ved, at de ønsker at udvide med en væsentlig lavere andel kvier i forhold til koantallet og typisk forventer få eller ingen følgeinvesteringer.

Et stort flertal af ejendommene peger på manglende adgang til finansiering, som den væsentligste årsag til, at de ikke vil kunne realisere deres planer. For ejendommene, der ligger problematisk i forhold til naturområder, er der en større andel, der svarer, at miljø er den væsentligste begrænsning.

7 Åbne kommentarer

I undersøgelsen var det muligt at komme med åbne kommentarer, hvis man enten havde kommentarer til undersøgelsen eller følte, at der var forhold, der ikke blev tilstrækkeligt afdækket af spørgsmålene. Denne mulighed var der 28 af respondenterne, der benyttede sig af. Grammatikken er rettet i de åbne kommentarer. Af hensyn til respondenternes anonymitet er en enkelt kommentarer, der indeholder et meget specifikt stednavn, ikke medtaget i denne rapport. Ud over dette er kommentarerne gengivet nøjagtigt, som de er skrevet.

Ud over ovenstående forhold er kommentarerne gengivet direkte.

1. Der kan ikke planlægges nogen fremtid, da mælkeproduktion er i krise, hvis ikke I ved det, så det er nok et lidt dårligt tidspunkt for undersøgelsen
2. Det varer måske ikke 10 år, før vores søn overtager gården
3. Er økologer
4. For mange love og papir i erhvervet
5. For mig er den relevant
6. Få nu forenklet reglerne. Vi laver alt for mange krumspring og dårlige løsninger. (Dyr på flere ejendomme osv.)
7. Har I ikke andet at bruge jeres tid på? Pjat at bruge penge på jeres pjat
8. Hvorfor arbejder I ikke for at bindestald skal køre videre??
9. Igen en spørgeundersøgelse. Jeg kan se, den er EU-støttet, så der må være mulighed for at udbetale et honorar til os, som svarer. Jeg skal give ca. 1.000 kr./time, når jeg kontakter en konsulent. Dyrlæggen tager 2000 kr./time for rådgivningsbesøg
10. Jeg håber virkelig, at I vil arbejde intenst for at forbedre disse urimelige forhold.
11. Lidt frustrerende at skyldte mange penge væk og vide, at om 24 år, må der kun være lidt kalve i den bygning som ligger længst væk fra overdrevet. Overdrevet har ingen offentlig adgang.
12. Meget relevant og seriøs
13. Nej
14. Sidste spørgsmål vedr. årsag til at stoppe kan ikke svares korrekt, da der mangler en rubrik, hvor der står pga. lovgivning med bindestald, hvilket er skyld i, at rigtig mange må forlade erhvervet
15. Spild af tid.
16. Spændende, men svært at svare på pga. økonomi pt. og uvished for, hvor længe landbruget har positiv politisk opbakning
17. Spørgsmålene noget låste
18. Super, bare der var nogle, der ville låne ud til de bedste

19. Synes undersøgelsen er mærkeligt opbygget, vi har selvfølgelig plan om at udnytte vores kapacitet fuldt ud, hvilket jeg har beskrevet, men vores overordnede mål er og vil altid være at udnytte de muligheder, vi har og får bedst muligt... uden det konflikter med vores mål om at nå et nulpunkt på 1,50 kr./liter mælk
20. Udvidelse afhænger af det økonomiske afkast herunder rammevilkårene for dansk landbrug
21. Ved ikke, om vi skal have flere køer eller hvor mange. Det var ikke muligt at skrive.
22. Hellere mere for mælk og færre køer
23. Velfærdsregler kræver nyinvesteringer
24. Vi har en meget god økonomi, men landbrugsorganisationerne har italesat en udvikling frem mod store urentable enheder.
25. Det giver begrænsninger i forhold til, at næste generation tror, at man kan leve af mindre landbrug (1 robot)
26. Vi har udvidet produktionen ved at overtage en nødlidende ejendom, hvor vi har 160 malkekøer
27. Vi skal lære at tjene flere penge, så vi bliver mere selvfinansieret, og det går ikke, at vi skal arbejde et helt døgn for at få råd til en konsulenttime
28. Ville gerne have tilladelse 130 køer og 130 kvier, da det passer til mine 2 malkerobotter og de staldbygninger, jeg har, men har ikke økonomi til at bruge 200.000-300.000 kr. på at få tilladelsen

8 Perspektivering

I denne rapport har fokus været på mælkeproducenternes egne fremtidsplaner. Her kunne det være interessant at lave en analyse, hvor der bliver gået mere i dybden med sammenhængen mellem landmændenes ønsker og mulighederne for at udvide. Er det dem, der ønsker at udvide med mange køer placeret et sted, hvor det er realistisk, de kan udvide med hele det ønskede antal? Hvor stor andel af de ekstra køer, der ønskes udvidet med, vil rent faktisk kunne realiseres?

De miljømæssige begrænsninger er en vigtig faktor. Økonomi er en mindst lige så vigtig begrænsning til, at planerne lykkes. Dermed kunne det være interessant at analysere, hvorvidt bedrifterne, der ønsker at udvide, også er de bedrifter, der har størst økonomiske råderum til at kunne realisere udvidelsen.

I rapporten blev det fastslået, at det typisk er ved de større ejendomme med yngre ejer, hvor ønsket om at udvide besætningen er størst. Paradoksalt er det netop ved denne gruppe, at soliditeten og likviditeten er mest under pres. Eksempelvis viste [kvæginfo 2491](#), at omkring 40 pct. af bedrifterne med over 240 køer ved udgangen af 2015 var teknisk insolvente, og godt 35 pct. af bedrifterne med over 240 køer ikke genererede tilstrækkelig likviditet fra driften til, at de løbende udgifter kunne blive dækket. Det skal dog bemærkes, at medtages aflønningen af alle faktorer, herunder ejerløn og forrentning af egenkapital, så vil det som gennemsnit typisk være de større bedrifter, hvor rentabiliteten er bedst (produktionsøkonomi 2016).

En analyse har vist, at investeringskapaciteten i dansk landbrug (Friis Pedersen 2013) var allerstørst blandt landmænd over 60 år og dermed også dem, der er mindre tilbøjelige til at investere end deres yngre kollegaer. Dette understreger, at der på sektorniveau er misforhold mellem dem, der har mulighed for at få finansieret en udvidelse og dem, der så rent faktisk har lyst til at udvide besætningen.

Inden for bedrifter, der minder om hinanden med hensyn til alder og besætningsstørrelse, er der dog også stor spredning i, hvordan bedrifterne klarer sig rent økonomiske. Dermed kunne det også være interessant at undersøge, hvordan de bedrifter, der ønsker at udvide, klarer sig økonomisk i forhold til tilsvarende bedrifter med hensyn til alder, størrelse og stalssystem, men som ikke har ambition om at udvide besætningen.

9 Litteratur- og dataliste

Kvæginfo 2491 – J.T. Andersen (2016): Mælkeproducenternes likviditet i 2015 – foreløbige regnskaber

Produktionsøkonomi Kvæg 2016 – J.T. Andersen(2016): Totaløkonomi for mælkeproducenter

M. Friis Pedersen (2013) – Investeringer i Dansk Landbrug – oplæg på Videncentret for landbrug – NY økonomikonference 2013

Det Centrale HusdyrbrugsRegister (CHR)

Danmarks Statistik - www.dst.dk

Landbrugsindberetningen (GHI)

RYK – Ydelseskontrol

SEGES' Økonomidatabase

Bilag

Bilag 1: Spørgeskemaets udformning

BEKRÆFTELSE AF, AT DER SVARES PÅ DEN RIGTIGE EJENDOM

Vi vil gerne sikre, at din besvarelse vedrører denne ejendom:

{%expression:{*1/1/287581986*}%}

Kan du bekræfte, at du ejer eller er

medejer af den pågældende ejendom, og at din besvarelse vedrører denne ejendom?

(2) a. Ja

(3) b. Nej

Hvad er dit fødselsår? (fx 1960)

Hvordan er ejendommen ejet?

(1) Enkeltmandsejet

(2) I/S mellem flere generationer indenfor familien

(3) I/S udenfor familien

(4) APS / A/S

(5) Andet _____

Har ejendommen en miljøgodkendelse? (miljøgodkendelse omfatter ikke anmeldelse, tillæg eller screening)

(1) Ja, angiv årstal _____

(2) Nej

Hvor mange malkekøer er ejendommen godkendt til? (årskøer)

Hvor mange kvier er ejendommen godkendt til? (årskvier)

Er ejendommen godkendt til andre dyrearter? (Ja/Nej)

(1) Ja

(2) Nej

Andet

Udnytter du/I miljøgodkendelsen fuldt ud?

(1) Ja

(2) Nej

(3) Ved ikke, beskriv hvorfor _____

Hvad er den/de væsentligste årsag(er) til, at godkendelsen ikke udnyttes fuldt ud?

- (2) Svært at få finansiering
- (3) Byggeri/klargøring er i gang og udnyttelse forventes i nærmeste fremtid
- (4) Miljøgodkendelsen giver lov til flere køer end Lov om hold af malkekvæg tillader
- (5) Andet _____

Hvilke teknologier er der etableret i ejendommens stald(e)? (evt. flere kryds)

- (1) Staldforsuring med svovlsyre
- (2) Luftrensning
- (3) Skraber under spaltegulve
- (4) Skraber på spaltegulv
- (5) Nyere faste gulve med dræn
- (6) Fast overdækning gyllebeholder
- (7) Reduceret proteinniveau
- (8) Andet, beskriv: _____

DINE/JERES PLANER FOR EJENDOMMES FREMTID

Vil du/I fortsætte med den nuværende produktionsform (konventionel henholdsvis økologisk)?

- (1) Ja
- (2) Nej

Hvorfor vil du/I lægge produktionen om?

Hvilke planer har du/I for ejendommen indenfor de kommende 10 år?

- (1) Øge antallet af malkekøer
- (2) Fastholde cirka det samme antal køer som nu

- (3) Reducere antallet af køer
- (4) Stoppe

Hvorfor vil du/I øge antallet af køer på ejendommen? Angiv den/de væsentligste årsag(er)

- (1) Udnytte den eksisterende staldkapacitet bedre
- (2) Mulighed for flere køer med ejendommens nuværende jordtilliggende
- (3) Udnytte ansattes arbejdskraft bedre
- (4) Det nuværende produktionsanlæg skal fornyes, og i den sammenhæng vil jeg/vi samtidig øge antallet af køer
- (5) Opnå en bedre balance mellem arbejds- og familieliv
- (6) Andet _____

Hvor mange dyr vil du/I cirka udvide med?

Antal køer (årskøer) _____

Antal kvier (årskvier) _____

Hvad skal der ske med kvieopdrættet i forbindelse med udvidelsen?

- (1) Kvieopdræt opstaldes på ejendommen
- (2) Kvieopdræt opstaldes på kviehotel
- (3) Kvieopdræt opstaldes på anden ejendom, som jeg/vi driver
- (4) Andet _____

Hvordan planlægger du/I at håndtere den ekstra mængde husdyrgødning?

- (1) Behøver ikke at gøre noget - jeg/vi har tilstrækkelig med jord
- (2) Jeg/vi vil forpagte mere jord
- (3) Jeg/vi vil investere i mere jord
- (4) Den ekstra husdyrgødningsmængde afsættes ved husdyrgødningsaftaler
- (5) Andet, beskriv _____

Vil udvidelsen til flere køer kræve en ny miljøgodkendelse?

- (1) Ja
- (2) Nej

Hvor nemt forventer du/I, det vil være at opnå miljøgodkendelse til de flere køer?

- (1) Meget nemt
- (2) Nemt
- (3) Svært
- (4) Meget svært
- (5) Ved ikke

Hvad er den væsentligste årsag til, at du/I forventer, det er svært at få miljøgodkendelse?

- (1) Ejendommen ligger tæt på naturarealer
- (2) Det bliver vanskeligt at opfylde generelle ammoniakkrav
- (3) Kommunen er generelt ikke venlig stemt overfor udvidelse af landbrug
- (4) Andet, beskriv _____

Hvordan vil du/I øge antallet af køer uden en ny miljøgodkendelse?

- (1) Jeg/vi vil reducere antallet af opdræt på ejendommen og derved få plads til flere malkekøer
- (2) Jeg/vi vil konvertere andre dyreenheder til malkekøer
- (3) Andet, beskriv _____

Hvordan vil du/I få plads til de ekstra malkekøer?

- (1) Jeg/vi vil bygge om i det eksisterende anlæg
- (2) Jeg/vi vil bygge til det eksisterende staldanlæg
- (3) Jeg/vi vil bygge nyt staldanlæg
- (4) Andet, beskriv _____

Hvilke følgeinvesteringer vil udvidelsen kræve? (evt. flere kryds)

- (1) Ingen
- (2) Investering i gødningsopbevaring
- (3) Investering i foderopbevaring
- (4) Investering i malkeanlæg
- (5) Investering i foderanlæg
- (6) Investering i kalve
- (7) Investering til kvieopdræt over 6 mdr.
- (8) Andet, beskriv _____

Hvilket af disse forhold kan forhindre dig mest i at realisere dine udvidelsesplaner?

- (1) Miljøkrav

- (2) Finansiering af de nødvendige investeringer
- (3) Andet, beskriv _____

Hvad er den vigtigste årsag til, at du/l vil fastholde antallet af køer cirka uændret indenfor de kommende 10 år?

- (1) Tilfreds med nuværende besætningsstørrelse
- (2) Har nyligt udvidet til flere køer
- (3) Miljømæssige årsager
- (4) Finansielle begrænsninger
- (5) Der er gode muligheder for at forbedre økonomien indenfor de bestående rammer
- (6) Mælkeproduktionen på ejendommen skal afvikles på sigt (indenfor 10-20 år)
- (7) Forventer ejendommen skal sælges på sigt (indenfor 10-20 år)

Bemærkninger

Hvad er den vigtigste årsag til, at du/l vil reducere antallet af køer på ejendommen de kommende 10 år?

- (1) Vil gerne supplere med udejob
- (2) På grund af alder/personlige forhold
- (3) Ejendommen skal på sigt overgå til en anden produktion end mælkeproduktion
- (4) Miljømæssige årsager
- (6) Bedre balance mellem produktionen i mark og stald (Bedre harmoni på bedriften)
- (8) Bedre tilpasning af de ansattes arbejdskraft (Bedre harmoni på bedriften)
- (9) Bedre balance mellem arbejds- og familieliv (Bedre harmoni på bedriften)

Bemærkninger

Hvad er den vigtigste årsag til, at du/l vil stoppe som mælkeproducent indenfor de næste 10 år?

- (1) På baggrund af alder/personlige forhold
- (2) Skifte til en anden landbrugsproduktion
- (3) Skifte til et andet erhverv
- (4) Økonomiske årsager
- (5) Jeg/vi vil fortsætte med mælkeproduktion på en anden ejendom
- (6) Miljømæssige årsager

Bemærkninger

Tak for din/jeres besvarelse.

Vi glæder os til at inddrage dine/jeres oplysninger i vores samlede opgørelse. Vi forventer, at resultaterne kan bidrage til at arbejde mod mere fleksible og konstruktive løsninger for

kvægbrug, der i dag støder på forhindringer, der begrænser udviklingsmulighederne.

Med din/jeres besvarelse deltager du/l i lodtrækningen om en helikoptertur (værdi 4.000 kr.) Vinderen får direkte besked.

Husk, at trykke på **Næste** så undersøgelsen bliver afsluttet.

Har du iøvrigt kommentarer til denne undersøgelse

Hvis respondenterne svarer nej til første spørgsmål:

Undskyld ulejligheden du falder desværre uden for målgruppen.

Husk, at trykke på **Afslut**

Bilag 2: Øvrige variable

Ud over spørgsmålene har det være muligt at koble disse variable på de enkelte respondenter. Ikke alle variable er behandlet i denne analyse.

CVR

CHR nr.

Id

Bedriftstype på CVR niveau (JNI juni 2015)

Antal DE i alt

KgMlkLev13/14

KgMlkProd13/14

KgMlkProdPrKo13/14

Aarskoer13/14
Primære staldsystem, køer
Malkekvæg race
Malkekvæg DE
Årsopdkvier Stude 6mdr Kælvning /Slagt, DE
Årsopdræt kalve 0-6 mdr, DE
Malkekvæg, Årsdyr
Afstand kat1 komb, meter
Afstand kat2, km
Afstand kat3 uden Ammoniakfølsom Skov, km
Afstand kat3 incl ammoniakfølsom skov, KM
Afstand Byzone, km
Afstand sommerhusområde, km
AfstandLandzonerihkm
Afstand Nabo ikke Landbrugs pligt, KM
Hovedvandopland navn, NAER
Delvandopland 143, Navn
Kommune navn
NH3 emission kg NH3 pr. år
N-emission Kg NH3 pr. år FAKTISK AFRÆSNING
Samlet NH3 deposition i forhold til Kategori 1 naturareal kg N pr. år pr. ha (Landbrug & Middel krat) UDEN
AFGRÆSNING
Samlet NH3 deposition i forhold til Kategori 1 naturareal kg N pr. år pr. ha (Landbrug & Middel krat) MED
AFGRÆSNING
Samlet NH3 deposition i forhold til Kategori 2 naturareal kg N pr. år pr. ha (Landbrug & Middel krat) UDEN
AFGRÆSNING
Samlet NH3 deposition i forhold til Kategori 2 naturareal kg N pr. år pr. ha (Landbrug & Middel krat) MED
AFGRÆSNING
Samlet NH3 deposition i forhold til Kategori 3 naturareal ekskl. ammoniak følsom skov kg N pr. år pr. ha
(Landbrug & Middel krat) UDEN AFGRÆSNING
Samlet NH3 deposition i forhold til Kategori 3 naturareal EKSBL. AMMONIAK FØLSOM SKOV kg N pr. år pr. ha
(Landbrug & Middel krat) MED AFGRÆSNING
Samlet NH3 deposition i forhold til Kategori 3 naturareal inkl. skov kg N pr. år pr. ha (Landbrug & Middel krat)
UDEN AFGRÆSNING
Samlet NH3 deposition i forhold til Kategori 3 naturareal kg N pr. år pr. ha (Landbrug & Middel krat) MED
AFGRÆSNING
Problematiske i forhold til naturarealer, 0=ikke problematisk; MÅLTE AFSTAND: 1=kat1; 2=kat2; 3=kat1&2.
AFSTAND MINUS 100 M: 100=KAT1;200=KAT2; 300 KAT1&2
Mulig udvidelse ved målte afstand
Landsdel

Bilag 3: Ejendommenes fremtidsplaner fordelt på kommune, kun top 25 målt på antallet af respondenter er medtaget

Nr.	Kommune	Respondenter i kommune	Mælkeproducenter i kommune	Fastholde	Reducere	Stoppe	Øge
1	Ringkøbing-Skjern	25	175	44 %	0 %	8 %	48 %
2	Varde	22	233	41 %	0 %	23 %	36 %
3	Vejen	20	124	55 %	5 %	10 %	30 %
4	Herning	18	128	56 %	11 %	17 %	17 %
5	Aabenraa	16	142	38 %	0 %	19 %	44 %
6	Viborg	15	167	53 %	7 %	13 %	27 %
7	Tønder	15	211	47 %	7 %	13 %	33 %
8	Mariagerfjord	15	75	40 %	0 %	27 %	33 %
9	Vesthimmerlands	14	134	43 %	0 %	14 %	43 %
10	Lemvig	14	75	50 %	0 %	21 %	29 %
11	Thisted	14	88	43 %	0 %	21 %	36 %
12	Esbjerg	13	141	38 %	0 %	23 %	38 %
13	Skive	13	82	46 %	0 %	54 %	0 %
14	Hjørring	13	123	54 %	0 %	15 %	31 %
15	Vejle	10	75	30 %	0 %	20 %	50 %
16	Rebild	9	81	22 %	0 %	11 %	67 %
17	Morsø	8	40	50 %	0 %	25 %	25 %
18	Vordingborg	8	17	25 %	0 %	13 %	63 %
19	Haderslev	8	83	38 %	13 %	0 %	50 %
20	Norddjurs	8	41	38 %	0 %	13 %	50 %
21	Aalborg	7	71	43 %	14 %	0 %	43 %
22	Brønderslev	7	46	71 %	0 %	0 %	29 %
23	Syddjurs	7	35	71 %	0 %	14 %	14 %
24	Hedensted	7	29	57 %	0 %	29 %	14 %
25	Jammerbugt	7	83	86 %	0 %	0 %	14 %